

Romano hangos

22.

ROMSKÝ HLAS – ČTRNÁCTIDENÍK ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICE

ROČNÍK 18 • ČÍSLO 10–11 • VYŠLO 31. SRPNA 2016

zprávy

BRNO – V říjnu letošního roku oslaví Společenství Romů na Moravě 25 let činnosti při naplňování programu integrace Romů do společnosti se vším všudy. Nepochybně bylo první romskou nevládní organizací, dokonce ještě za časů ČSR a pak v ČR. Společenství Romů na Moravě (SRNM) stálo u zrodu několika romských velikánů, jako je Drom a IQ Roma servis. Mám pocit, že už je to zapomenuto, ale jeden náš redaktor byl u toho. V příštím čísle Vám ve vší skromnosti napíšeme o tom, jaké úmysly měli zakladatelé organizace, když začínali a proč. A také něco o stručném historickém vývoji, protože, marná sláva, už to historie přece jen je.

A nezapomeňme: SRNM je vydavatelem romského čtrnáctideníku Romano hangos už 18 let.

LETY U PÍSKU – Ministr kultury Daniel Herman při pietním aktu na tomto místě počátkem srpna prohlásil, že vláda je blízko dohodě ohledně zdejšího vepřina a záležitost dokáže vyřešit do konce volebního období, kterým je říjen příštího roku.

z obsahu

Téma čísla:

Bydlení

strana 1, 3

Srovnávat Merkelovou s Putinem je nehoráznost

strana 4

Povídka

Andrej Giňa – Marina

strana 8–11

Zapomenutá vzpoura: Romové odmítli jít v Osvětimi do plynu a oddálili smrt

Romská žena na fotografii z koncentračního tábora v polské Osvětimi (1943)

foto: Profimedia.cz

Během druhé srpnové noci roku 1944 nacisti v Osvětimi zavraždili na tři tisíce Romů, čímž definitivně zlikvidovali takzvaný cikánský tábor. V úterý 2. srpna události připomenul Mezinárodní den romského holokaustu. Příliš známá však není skutečnost, že romští vězni měli zemřít již o tři měsíce dříve. Proti vyhlazovacímu komandu se však vzbouřili. Do plynových komor tehdy nacisté nikoho nedostali.

O událostech popisovaných jako romské povstání neexistuje mnoho informací. Drtivá většina zúčastněných totiž holocaust nepřežila. Z výpovědí hrstky přeživších pamětníků lze však složit základní kontury působivého příběhu, o kterém se v souvislosti s holocaustem dosud mnoho nemluvilo. Odehrál se 16. května roku 1944. V sedm

hodin večer v koncentračním táboře Osvětim-Březinka zazněly úder gongu, které oznámily zákaz vycházení. Ke komplexu budov určených pro Romy, v němž v tu dobu přebývalo přes šest tisíc vězňů včetně dětí (mezi nimi i pět stovek českých Romů deportovaných z tábora v Letech u Písku), přijela nákladní auta, z nichž vystoupilo asi padesát členů komanda SS. Vězně vyzvali k opuštění obytných prostor s pokřikem „los, los“.

„Uvnitř bylo ticho a muži ozbrojeni noži, kameny, lopatami a kusky železa ve velkém rozčilení čekali, co bude dál. Nikdo však nevycházel,“ popisuje Vlasta Kladivová v knize Konečná stanice Auschwitz-Birkenau, která vznikla na základě výpovědí pamětníků. Výzvu k opuštění tábora vězni odmítli uposlechnout, zůstali zabarikádováni uvnitř.

vaní uvnitř.

„Venku přišlo k bráně určitě tak sedm, osm mužů. Táta spustil křik. Celý barák se chvěl, jak řval: Nevycházejte ven! Pojdte vy dovnitř! Čekáme tu! Jestli něco chcete, musíte dovnitř!“ cituje přeživšího Huga Höllenreina historik Michal Schuster ve své studii publikované na serveru Romea.cz.

Povstání nacisté mohli potlačit, rozhodli se ale stáhnout

Informace se rozcházejí v tom, zda situace z 16. května 1944 vedla k fyzickému střetu, nebo to byl „pouze“ pasivní odpor Romů. Podle organizace Romedia Foundation propukl během povstání otevřený střet, který měl za následek zranění části Romů i členů komanda SS. Podle Schustera však Romové zůstali zabarikádováni a jednotky

SS na ně nezaútočily.

„Ačkoliv tedy nedošlo k otevřenému střetu romských vězňů s příslušníky SS, hrála tato událost významnou roli. Rozhodně totiž nebylo v koncentračních táborech zvykem, aby se vězni hromadně vzepřeli připravené a plánované akci těsně před jejím samotným provedením,“ domnívá se historik.

Ať tak, či tak, jisté je, že členy komanda SS odpor šesti a půl tisíce Romů zaskočil. Byli zmateni, někteří odešli do kanceláře před bránou k veliteli akce poradit se, co mají dělat. Brzy poté bylo slyšet zápisknutí a komando nasedlo do aut a opustilo tábor. Velitel se podle Kladivové rozhodl akci odložit.

„Báli se ztratit. Mezi vězni bylo významné množství válečných veteránů. Obávali se také, že by se

Pokračování na str. 2

V Mojžíři přibývá sociálně slabých. Byt je tam i za 100 000

MOJŽÍŘ – Sociální situace na ústeckém sídlišti Mojžíř se podle představitelů čtvrti Neštěmice stále zhoršuje. „Více než pětinu zdejších bytů vlastní firmy či lidé, kteří jich mají dva a více. Většina z nich

se snaží jen vydělávat na sociálně slabých,“ řekla starostka Neštěmic Yveta Tomková (Vaše Ústí). „Radnice má téměř nulovou možnost, jak se přílivu sociálně slabých z celého Česka bránit,“ dodala.

Problémy na sídlišti v Mojžíři začaly před lety, když byly městské byty privatizovány. Dnes patří z 616 bytů 437 soukromým vlastníkům, 167 jich má družstvo a zbývajících 12 město. Podle posledních údajů mají víc než 22 procent zdejších bytů v rukou vlastníci, kteří jsou majiteli dvou a více jednotek. Výjimkou není ani to, že soukromá osoba nebo firma vlastní přes deset bytů. „Vlastníky jsou v drtivé většině lidé, kteří tady nežijí. Při pohledu na vývoj se obáváme, že do takových tří let budou tito lidé a firmy vlastnit polovinu bytů,“ řekla Tomková.

Radnice je přesvědčena, že soukromí vlastníci skupují byty proto,

aby vydělávali na přemrštěných nájemch. Do Mojžíře pak zřejmě stěhují sociálně slabé z celé země. „Jsou to především Romové z jiných lokalit. Z Krupky, z Předlic, z Mostu. Mnozí z nich dělají nepořádek, nehradí poplatky za odpady, jezdí načerno,“ řekla Tomková.

Na soužití s novými obyvateli si stěžují i lidé, kteří v Mojžíři žijí dlouhá léta. „Neustálý hluk do nočních hodin, nepořádek v domě. Když ty, co to dělají, okřiknete, ještě vám sprostě nadávají. Děti už samotné ven nepouštíme. Rádi bychom odešli, ale za náš byt nedostaneme víc než 200 000 korun a za tu cenu jiné bydlení neseženeme,“ řekla majitelka jednoho z bytů ve zdejší

ším paneláku. Podle průzkumu, který neštěmická radnice udělala v desítkách bytů, je průměrná výše nájemného v Mojžíři téměř 12 000 korun, více než v lukrativních částech města.

Skupování bytů v Mojžíři potvrdil i aktivista Miroslav Brož, který se dlouhodobě věnuje romské problematice v krajském městě. „Pokud někdo koupí v Mojžíři byt za 100 000, pronajme ho Romům, tak má za půl roku za rok náklady zpátky,“ řekl Brož. Podle něj mají o Mojžíř velký zájem i sami Romové. „Byty první kategorie v panelovém domě jsou pro ně často snem.

Pokračování na str. 3

zprávy

PRAHA – Zákon proti zahálce. Ministerstvo práce představilo plán, jak dostat 160 000 nezaměstnaných do práce, protože podnikatelům chybí lidi. Bude znovu zavedena veřejná služba i za úhradu. Aktivním osobám bude možné zvýšit sociální dávky a neaktivním osobám naopak snižovat. Z přivýdělku veřejné služby bude možno platit pojistné. Zavede se takzvaný chráněný bankovní účet, aby exekutoři nemohli lidem odebírat veškeré legální výdělky. Příspěvek na dojíždění bude vyplácen proto, aby si lidé hledali práci i mimo domov. Dobré! Jen aby se povedlo.

- Přípravuje se i návrh zákona na zlepšení situace lidí žijících ve vyloučených lokalitách. Autorem je ministr Jiří Dienstbier. Sociální příspěvky na bydlení by se rovnou zasílaly do fondu oprav, a nikoliv pronajímatelům a majitelům bytů. To by zabránilo narůstání dluhů nájemníků za byt. Měly by být také zavedeny sociální a hygienické standardy, které by stanovily, kolik lidí může na určité ploše žít.
- Na 40 000 lidí se v sobotu odpoledne 13. srpna zapojilo do pochodu hrdosti leseb, gayů, bisexuálů a transsexuálů nazvaného Prague Pride (Pražská hrdost). Průvodu se účastnili i někteří politici: americký velvyslanec Andrew Shapiro, ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová, či primátorka Prahy Adriana Krnášová (obě ANO).
- V pražském kostele Nejsvětějšího srdce Páně na náměstí Jiřího z Poděbrad se sešli ke společné mši s místními křesťany i desítky českých muslimů, kteří tak manifestovali svůj odpor vůči terorismu. Uctili při tom památku nedávno zavražděného francouzského kněze Jacquesa Hamela. Mši celebroidal farní vikář Petr Beneš. V úvodu mše přivítal věřící i přátele muslimy.

ČESKÁ REPUBLIKA – Při nástupu dětí do škol v září nehrozí žádná kalamita v podobě exodu dětí ze zvláštních škol. Na praktických školách se vzdělává 18 000 dětí. Na běžnou základní školu se jich v září chystá nastoupit jen 200. Obavy, kterými nás častují nepřátelé inkluze, že totiž v září nastoupí do škol zástupy handicapovaných dětí, se nenaplnují. Vzpomeňme jen na náš článek o mladém Klausovi, jak si pouštěl „hubu na špacír“ a mluvil nesmysly.

Přesto úřady a školy stále ještě někde vnímají snahu o inkluzi jinak. Je zaznamenán případ matky romského dítěte v Brně, která přihlásila své dítě na normální školu po předcházejícím doporučení pedagogicko-psychologické poradny. Matku poslali na vyšetření na psychiatrii a pracovnice sociálky vyhodnotila situaci tak, že podala k soudu návrh na výchovné opatření pro matku. Doufejme, že se jedná o ojedinělý případ zatmění mysli dotyčné úřednice a nikoliv systémové opatření.

LOŠTICE (poblíž LITOVLE) – Ojedinělou slavnost zažila místní synagoga 6. srpna. Konal se zde židovský obřad bat micva, který je vstupem pro mladé židovské dívky do náboženské dospělosti (obřad pro chlapce se nazývá bar micva, pozn. red.). Obřad podstoupila dvanáctiletá Morissa Lee Lambertová z USA, která pro tuto příležitost přicestovala do Loštic s dalšími členy kongregace Hakafa z Glencoe nedaleko Chicaga. Obřad vedl rabín Bruce Elder spolu s knězem Františkem Líznou, našim čtenářům dobře známým. Delegace z USA přivezla s sebou Tóru, ze které se předčítalo, a která byla původně loštickou Tórou a za války byla ukradena nacisty. Dostala se až do USA. I tentokrát Tóra v Lošticích zůstala jen chvíli.

BERLÍN – Německo odškodní české Romy, kteří přežili holocaust. Každý z Romů by měl obdržet 2500 eur (68 000 Kč). Z Osvětimi se z českých a moravských Romů z celé tehdejší populace vrátilo jen přibližně 550 lidí. Odškodnění dnes připadá v úvahu asi pro 10 lidí. Zasloužily se o to romské organizace.

BRUSEL – V Evropské Unii je nadále nejnižší nezaměstnanost od roku 2009. Činila 8,6 %. Pro srovnání, v ČR je nyní nezaměstnanost na úrovni 4,1 %. Nejnižší nezaměstnanost v EU je dále v Německu 4,2 % a naopak nejvyšší v Řecku 23,3 % a Španělsku 19,9 %.

Švédsko kvůli balkánským Romům zvažuje zákaz žebření

Švédský ministr pro veřejnou správu Ardalan Shekarabi zváží zákaz žebření v ulicích. Vláda ve Stockholmu tak možná vyslyší volání městských rad, které si nevědí rady s romskými žebračky z Rumunska a Bulharska, informoval portál The Local.

Stovky členů romských komunit z Rumunska a Bulharska v současnosti přijíždějí do Švédska za účelem pouliční žebroty. Rozšířili se už i do malých měst, která si stěžují vládě ve Stockholmu.

„Za tohoto stavu je přirozené říci, že máme problém, což je zřejmé, když potkám místní politiky,“ řekl Shekarabi, který se o záležitosti radil se svými kolegy z jiných skandinávských zemí.

Švédsko se zatím snažilo situaci řešit prostřednictvím dohod s Rumunskem a Bulharskem. Cílem těchto dohod bylo zlepšit situaci Romů v těchto zemích. „Žebření ale pokračuje a my jsme toho názoru, že žebrot ve Švédsku neřeší diskriminaci, chudobu a sociální vyloučení v zemích původu,“ uvedl Shekarabi.

Například Dánsko zakázalo žebření na celostátní úrovni, zatímco Norsko umožnilo místním úřadům, aby samy zavedly zákazy. Ve Švédsku ale požadavek zákazu žebření může vyvolat spor ve vládní koalici, kde se proti kriminalizaci žebřáků postavili Zelení. Také opozice má k návrhu rozdílné postoje. Zvažovaný zákaz kritizují někteří ochránci lidských práv.

ČTK

Romové odmítli jít v Osvětimi do plynu a oddálili smrt

Dokončení ze str. 1

vzpoura mohla rozšířit i do dalších částí tábora,“ uvádí server Auschwitz.org důvody, proč nacisti vyhlazení Romů odložili.

„Je zcela nepochybné, že ozbrojené komando SS mohlo tento akt vzdoru potlačit, ale rozhodlo se nejít do otevřené konfrontace a raději dosáhnout svého cíle jinou cestou,“ domnívá se Schuster. Událost má proto podle něho jednoznačně charakter povstání.

Romy varoval velitel tábora

Romové se 16. května vzepřeli, neboť se předchozího dne dozvěděli o plánu, podle něhož měli všichni obyvatelé „cikánského tábora“ zemřít v plynových komorách. Budovy se měly uvolnit pro novou „várku“ maďarských Židů, kteří byli v lepším stavu pro práci než vězni, kteří v táboře chřadli již řadu měsíců. Obyvatele „cikánského tábora“ o plánu na jejich vyhlazení informovalo táborové podzemní hnutí.

Schuster ve své studii cituje Tadeusze Joachimowskiho, který pracoval jako úředník v cikánském táboře: „Posledním velitelem cikánského tábora a současně rapportführerem (důstojníkem SS řídícím každodenní nástupy vězňů, pozn. red.) byl Bonigut. Pravděpodobně pocházel z Jugoslávie (šlo o etnického Němce z území dnešního Srbska, pozn. red.). Nesouhlasil s přístupy a taktikou SS. Byl to velice dobrý člověk. Dne 15. května 1944 za mnou přišel a oznámil mi, že s cikánským táborem to vypadá špatně. Existuje rozkaz nařizující likvidaci cikánského tábora, prý už dostal odpovídající pokyn z politického oddělení, přes dr. Mengeleho. Cikánský tábor má být zlikvidován a jeho osazenstvo zabito plynem. V táboře se tehdy nacházelo zhruba 6 500 Cikánů. Bonigut mne pověřil, abych o tom zpravil ty Cikány, k nimž chovám naprostou důvěru. Žádal, abych je varoval, aby nešli na porážku jako ovce. Ještě mi řekl, že signálem pro začátek akce bude lágršpere (vyzvánění gongu, pozn. red.) a že Cikáni by neměli vyjít ze svých baráků.“

Následujícího dne po povstání řekl Bonigut Joachimowskimu, že „Cikáni jsou pro tentokrát zachráněni“.

V táboře zůstali starci a děti. Skončili v plynu

Týden po povstání, 23. května, bylo 1 500 práceschopných Romů z cikánského tábora v Březince převezeno přímo do Osvětimi a následně do Buchenwaldu. Dalšíh 82 vězných mužů nacisté přemístili do tábora Flossenbürg a 144 žen putovalo za zdi tábora Ravensbrück. Byli to poslední lidé, kteří odešli z „cikánského tábora“ a unikli tak smrti.

Po jejich odjezdu zůstali v „cikánském táboře“ jen sirotci, starší lidé, matky s dětmi a otcové, pokud nechtěli opustit své rodiny, celkem necelých tři tisíce lidí. Na rozkaz Heinricha Himmlera byli v noci z 2. na 3. srpna 1944 všichni zavražděni.

Po setmění přijela nákladní auta, která Romy odvážela na dvůr krematoria číslo V. Tady si vězni uvědomili, co je čeká, a pokusili se naposledy postavit na odpor. Proti převaze esesáků však hladem vysílení nebo staří lidé neměli šanci.

Schuster cituje jednoho z příslušníků zvláštního oddílu (Sonderko-

mmanda) Filipa Müllera, který vzpomíná na hrůzné okamžiky:

„Místnost na odkládání šatstva byla o půlnoci přeplněná lidmi. Neklid vzrůstal minutu po minutě... Ze všech stran se ozýval zoufalý křik, bědování, výčitky, obžaloby. Sborově zaznívaly hlasy: Jsme přece říšští Němci! Ničím jsme se neprovinili! Jinde bylo slyšet: Chceme žít! Proč nás chcete zabít? ... Likvidace probíhala jako obvykle. Moll (velitel všech krematorií SS Otto Moll, pozn. red.) i jeho pomocníci odjistili pistole a pušky a nekompromisně vyzvali lidi, kteří se zatím vysvlékli, aby opustili odkládací místnost a odebrali se do tří prostor určených na otravu plynem. Na po-

slední cestě mnozí zoufalstvím plakali... I z plynové komory se ještě dlouho ozývalo přerývané volání a výkřiky, dokud plyn nevykonal své dílo a neudusil poslední hlasy.“

Na likvidaci „cikánského tábora“ údajně vzpomínal také velitel tábora Rudolf Höss, podle něhož „žádná likvidační akce Židů nebyla tak obtížná jak likvidace Cikánů“.

Díky povstání z 16. května však dostali šanci na přežití alespoň ti Romové, kteří byli přepraveni do jiných pracovních táborů. Ani to však pro ně nebyla jistá záchrana – čekalo je další strádání, těžká práce a pochody smrti.

Zdeňka Trachtová
převzato z idnes.cz

Romský holocaust

Romové, zahrnutí do skupiny takzvaných asociálů, byli nacistickým režimem označeni za rasově méněcenné a z toho důvodu určené k likvidaci. V mnoha ohledech se jejich osud ve Třetí říši a na okupovaných územích shodoval s osudem evropských Židů.

Odhady počtu obětí romského holocaustu (romsky porajmos) se pohybují od 220 000 do 1 500 000.

V českých zemích přežila nacistický teror jen asi desetina z původního romského obyvatelstva. Z celkového počtu asi 5 500 Romů z území protektorátu i z pohraničního území přičleněného k Říši, kteří byli násilně deportováni do vyhlazovacího tábora v Osvětimi-Březince, se po osvobození vrátilo 583 bývalých vězňů.

Cikánský tábor

V roce 1942 rozkázal vůdce SS a šéf gestapa Heinrich Himmler, že Romové mají být svezeni z celé Třetí říše do koncentračního tábora Osvětim-Březinka. Výběr lidí určených k deportaci řídila německá kriminální policie.

V Osvětimi vznikl „cikánský rodinný tábor“, v němž žili společně muži, ženy a děti. Prošlo jím celkem asi 23 tisíc Romů a Sintů (němečtí Romové, pozn. red.), přičemž 21 tisíc z nich zahynulo – většina následkem chorob a epidemií, zbytek v plynových komorách.

„Sintové a Romové se s katastrofálními podmínkami tábora snažili vypořádat co nejlépe. Skutečnost, že zůstali pohromadě se svými blízkými, jistě pomáhala,“ uvádí server Auschwitz.org.

Anketní otázka

Je snadné si dnes zajistit bydlení v ČR a jaké máte zkušenosti s českými úřady při vyřizování obecního nebo sociálního bydlení?

Magdalena Kasalová, ČR – Brno

V dnešní době sehnat bydlení je hodně složité. Denně se s tím setkávám, protože pomáhám kamarádce, která hledá bydlení pro sebe a svoji vnučku. Jsou jen dvě a finance u nich nejsou problém. Problém je bohužel v tom, že majitelé bytů nechtějí kamarádku přihlásit k trvalému pobytu. Další a nejdůležitější problém je ten, že je Romka. Získat obecní byt trvá dlouho, ale přitom bytů je dost.

Anna Poláková, ČR – Josefov

Ano, u nás v Josefově je bytů dost, ale u soukromníků, kteří berou od Romů nehorázně peníze. Za jednu malou místnost berou až 7 000 a za větší ještě víc. Přesto ale, když je v Josefově volný byt, tak hned přijede rodina a vezme ho i za větší nájemné, a to musí dát ještě 15 000 předem. U nás je už tolik Romů, že Josefov se říká druhý Chanov.

Vojtěch Rác, ČR – Kladno

Tady není nad čím polemizovat, pokud žadatel o byt je Rom a jedná se o obecní byt, tak absolutně nesplňuje požadovaná kritéria. Stačí, když má dluh

na finančním úřadě, nebo nemá zaplacené popelnice, či nezaplacenou pokutu. Pokud Rom není zaměstnan a nemá pracovní smlouvu, tak je pro něj naprosto bezpředmětné podávat žádost o byt. A co se týče získání bytu v soukromém sektoru, tak to je kapitola, která je pro Roma naprosto uzavřená.

Jan Rác, ČR – Zlín

U nás na Magistrátu města Zlína musí žadatel o byt doložit, že nemá žádné dluhy. Pak musí doložit výpis z rejstříku trestů, a také doklad, že je v pracovním poměru alespoň jeden rok. Když Rom tato kritéria nesplňuje, nemůže si podat žádost o městský byt. Potom už mu jen zbývá najít si podnájem. Ale také musím říci, že mnoho Romů mělo městské byty, které řádně neplatili a stali se tak neplatiči. Na jedné straně říkáme, že Romové jsou diskriminováni, ale když mají byt, tak nájem neplatí. Město Zlín má zhruba dva tisíce bytů, které jsou v současné době obsazené. Romové nemají na to, aby platili vysoké nájem. Přespávají po rodinách, u známých, ale hlášení jsou na obecním úřadě. Tito lidé pak nemají šanci na různé půjčky a firmy je na smlouvu nezaměstnávají. Myslím si, že město Zlín by mělo stavět byty i pro sociálně slabé rodiny.

připravil Gejza Horváth

Útok zápalnými lahvemi na Romy ve Francii

Útok na romský tábor 16. 8. 2016 zachytil jeden ze svědků na mobilní telefon
foto: La Provence.com

V noci z pondělí na úterý napadla skupina útočníků zápalnými lahvemi jeden z největších romských táborů ve francouzské Marseille. Několik Romů bylo zraněno a sedm, včetně čtrnáctiletého dítěte, muselo být převezeno do nemocnice. Už v pondělí se Romové stali terčem

výhrůžek. Další menší útok se odehrál z úterý na středu.

Zápalné lahve útočníci vhodili do haly, kde se nacházelo asi 100 osob. Romové měli i střelná poranění. Že bylo slyšet střelbu, policii potvrdili i svědci. Podle AFP byli po útoku zadrženi tři lidé.

Útok zachytil jeden ze svědků na mobilní telefon. Na videu jsou vidět siluety, jak házejí zapálené molotovovy koktejly do budovy, kde jsou Romové. „Bylo to kolem půlnoci. Viděli jsme, jak někdo hází zápalné lahve a zavolali jsme hasiče. Uvnitř bylo hodně dětí,“ uvedl podle serveru La Provence.com jeden ze svědků.

„Je to nejvážnější útok tohoto druhu, ke kterému došlo v Marseille,“ uvedl Laurie Bertrand z organizace Lékaři bez hranic.

Případ začalo monitorovat Evropské centrum pro práva Romů (ERRC). „Budeme případ monitorovat, aby byla zajištěna bezpečnost obyvatel tábora, aby se zabránilo opakování rasistických útoků a aby byla jistota důkladného a objektivního policejního vyšetřování,“ uvedli představitelé ERRC na facebookovém profilu.

převzato z romea.cz

V Mojžíří přibývá sociálně slabých

Dokončení ze str. 1

Navíc i přes vysoké ceny je nájemné v Mojžíří nižší než například na ubytovnách. Pokud seženou peníze na kauze, raději jdou tam,“ doplnil Brož.

Tím, že město vlastní v Mojžíří zlomek bytů, nemá podle Tomkové možnost se přílivu dalších sociálně slabých bránit. Radnice dává sta tisíce navíc do úklidu, na sídlišti zřídila takzvanou dohledovou službu, do které zapojila místní Romy, posílila i počty lidí zaměstnaných na veřejně prospěšných pracích. Podle Tomkové jde jen o minimalizování následků.

Mojžíří a dalším problematickým lokalitám by měl podle sta-

rostky pomoci stát. „Ideální by bylo, kdyby se daly celé domy vykoupat. Městské obvody by kontrolovaly skladbu obyvatel. Státu by se náklady za několik let vrátily na

vyplácených doplatecích na bydlení. A ještě by se situace zklidnila,“ dodala Tomková.

ČTK, redakce UD
převzato z ustecky.denik.czregion

komentář

Fejeton prázdninový srpnový roku 2016

KAREL HOLOMEK

Srpnové dny jsou pro školáky i studenty a mnoho dalších lidí tady dny odpočinku, klidu a radostného užívání volna a pobytu v přírodě... Jen česká média a pamětníci už nepřilíhli často připomínají událost, ke které došlo před osmačtyřiceti léty, právě 21. srpna, a kterou byl vpád hord spřátelených armád lidově demokratických států východního bloku v čele s armádou sovětskou do Československa, údajně k ochraně před kontrarevolucí. Tou kontrarevolucí měly být davy jásající nad nečekaně nabytou svobodou. V moskevském Kremlu bylo jasné rozhodnuto, že těmto lidem nemělo být dopřáno příliš času k takovým svobodným projevům. Přestože v okamžiku vpádu to nebylo úplně jasné, tímto datem byly definitivně umlčeny.

Po krátkém vzdoru, ve kterém naši politici byli strkáni lidmi dopředu a po marných slibech, že svobodu oklestit nedají, vše vzdali a odešli do ústraní. Arogantní síle se vzdorovat politickými prostředky nedalo. Budíž považováno za vítězství v jedné bitvě oně smutné historie, že nedošlo k politickým odvetám v podobě poprav.

Pak následovala více než dvacetiletá doba normalizace, ve které se každý snažil žít v úzkých kruzích přátel a zájmů, podle tiché dohody s režimem: „Nechte nás vládnout a my vám dáme pokoj!“ Jen malá skupina lidí čelila otevřeně protivenstvím a hanebnou smlouvu nepřijala, zatímco většina tuto tichou smlouvu brala pro vlastní klid. Nebylo to pro klid v duši! Pocit spoluúčasti na této bídě smlouvě neměl skoro nikdo z nich, jak se dnes i po více než čtyřiceti letech dovidáme i od mnoha politiků v nejvyšších funkcích, kteří odmítají, že by takovou spoluúčast měli nebo že by si ji v případě „lámání chleba“ dali vnutit. Reálná zkušenost potvrzuje pravý opak.

Ale to jen opakuji známé věci.

Dnes více než obecná konstatování zajímají lidi příběhy z té doby. Poslyšte ten můj, který vedle mnoha jiných dosvědčuje atmosféru té doby a způsob myšlení. Jak jsme byli naivní!

Jak jsme si mohli myslet, že světová mocnost v době rozdělení sfér vlivu přepustí někomu správu země, ve které měla doménu, nebo že jí dopřeje svobody, která by narušila celý tvrdě dirigovaný systém totalitní moci? Mohl to být špatný příklad pro jiné země v podobné situaci, jak se už před léty stalo v Maďarsku v roce 1956.

V té době jsem sloužil v armádě jako učitel na vysoké vojenské škole v hodnosti majora.

Případá mi dnes absurdní na sklonku života, že i toto je moje historie. Věřu nemám být na co pyšný. Ale takoví jsme mnozí byli v poznání, které bylo omezené nedostatkem informací spoluúčastných s klamy. Těm nebylo často možné ani veřejně vzdorovat.

Ten osudný den jsem trávil se svojí rodinou na chatě poblíž Brna. Nad ránem mne probudil jakýsi stálý a nepřetržitě se opakující hluk, abych vzápětí při pohledu na oblohu zaznamenal desítky letounů, které jsme znali jako Antonovy. Nebylo pochyb, přistávaly na brněnském letišti. Okamžitě jsem si uvědomil, co se stalo, že totiž ti „parchanti“ udělali to, co jsme nepředpokládali ani v nejdívočejších snech, že by udělat mohli.

Během chvíle jsem se na motocyklu (naštěstí ne v autě) proplétal mezi tanky T-54, které svými pásy nemilosrdně drtily asfaltové silnice města. Jel jsem do kasáren, aniž by se tak stalo vybidnutím systému poplachů a svozu vojenských osob v době ohrožení státu, jak jsme často navrhovali. Teď ten systém totálně selhal. Svědčí jen o té naivitě, která vládla i v armádě, která si něco takového nikdy oficiálně nepřipustila. Nikdy se nenačvičoval vojenský vzdor proti spojencům, vždy jen proti „Západu“. Zažil jsem nespočet takových cvičení v ochraně proti západnímu nepříteli u pohraničního pluku v Prachaticích, tehdy v hodnosti nadporučíka.

Trvalo jen několik týdnů, kdy naše tanky v kasárnách stály před branami z jedné strany a sovětské tanky z druhé. Pak to vzdala i naše generalita. Armáda určená k ochraně země totálně selhala. V takové armádě pro důstojníka, hodného toho označení, byla tato situace nesnesitelným poznáním, které nemělo čestného vyústění: nejsnazší bylo takovou armádu opustit. Bylo mnoho takových, kteří si to nepřipustili, a snažili se přežít i za cenu trapného přiznání vlastní viny, kterou měla být ztráta internacionálního myšlení v ochraně socialismu.

Tu hanbu jsem na vlastní hlavu nenechal dopadnout.

Cena za toto rozhodnutí byla drsná. Kupodivu mi pomohla uchovat duševní rovnováhu a po letech i pocit zadostiučinění, že jsem aspoň na poslední chvíli dokázal uchovat vlastní integritu.

Po 21. srpnu 1968 již československá armáda nebyla armádou v pravém slova smyslu. Nezbylo nic, co by měla bránit. O důstojnících, kteří v armádě po čistkách zůstali, si nemusíme dělat iluze. Mnozí z těch, kteří přežili, se ještě dlouho po sametové revoluci těšili ze stejných privilegií, jež měli v období komunistické diktatury.

Negativní důsledky setrvání bolševických pohlavárů pocítovala armáda ještě do konce minulého století. Není těžké si uvědomit, že ke skutečným změnám může nejen v armádě dojít, až se obmění nejen generace bolševických parazitů, ale i jejich potomků.

Chcete přispívat na naše anketní stránky?

Ozvěte se šéfredaktorovi na romanohangos@gmail.com

Folklor bez hranic Ostrava 2016

XIX. Mezinárodní festival folklorních souborů se uskutečnil ve dnech 15.–19. srpna 2016. Koncerty byly realizovány na území města Ostravy, v městských obvodech Moravská Ostrava a Přívoz, Ostrava Mariánské Hory, Ostrava Jih a Ostrava Poruba. Cílem festivalu je bořit hranice mezi žánry, mezi etniky i mezi státy. Účastníci festivalu z různých koutů světa předvedli zcela profesionálně svoji uměleckou práci. Ze zahraničních souborů jste mohli vidět a slyšet folklorní soubor Jakarta, který přijel až z daleké Indonésie. Sicilský temperament předvedli členové souboru Triscele. Slovenské a polské soubory uchvátily lidovými písněmi. Z českých souborů se zúčastnili ostravští tanečníci z lidových folklorních souborů. Patřili mezi ně: soubor Žerotín, Fokáš, Ševčík, Hlubina a romský taneční soubor Cikne Čhave. Ředitelkou festivalu je paní Kateřina Macečková.

Je nám velkou ctí se prezentovat na řadě folklorních festivalů v České republice a prezentovat náš romský tanec a hudbu. V hudbě a tanci totiž rasismus neexistuje. V hudbě se lidé kolem nás spojují a obohacují. Tímto bych vás opět ráda pozvala na další zajímavou kulturní akci, která proběhne 10.9. v Bordovicích k příležitosti Dne obce. Těšíme se na vás.

Veronika Kačová

Srovnávat Merkelovou s Putinem je nehoráznost

Často žasnu nad žebříčkem hodnot dosti početného občanstva ČR, kterým dává najevo svoje nízké pudy, nenávisti a protesty bůhví komu a proč.

Naposledy jsem se o tom předsvědčil při návštěvě kanclérky Merkelové. Čekali ji tu ovace i pískot, což považuji za přirozené vyjádření momentálních pocitů na to, co se děje v Německu a o čem se lidé domnívají, že je prací kanclérky, aniž povětšinou znají skutečnou situaci. Kanclérku pak činí odpovědnou za věci a činy, které nikdy nespáchala. Smutné je, že je v těchto postojích utvrzují i mnozí politici, kteří by přece jen měli a mohli být informovanější. A pokud jsou a dělají to, pak je to dobře známý projev populismu s cílem získávat hlasy právě takových voličů. Tuto půdu hnojí poctivě a svědomitě i prezident Miloš Zeman.

To je politika a v ní se často takové věci dějí. Její aktéři jsou dobře známí a ani se už nestydí.

Pověsti ČR nesvědčí, když agentury na základě verbálních projevů demonstrantů uvádějí, že i Putin je

tady oblíbenější než Merkelová. Z transparentů „Führerin raus“ dokládají jeho nositelé své mínění o srovnání mířícím dokonce ještě k Hitlerovi.

To už je více než ostudné vůči hostu, který se mnohokrát vyznamenal naprosto přesvědčivě a pozitivně při sjednocení Německa, o rozvoj EU, který znamenal i nevídaný rozvoj naší země, a dlouhou dobu vedoucí pozice nejsilnějšího účastnického státu EU. To není málo i ve světle kritiky, která ji může stíhat, snad oprávněně, za dosti vážnou situaci se silícím nárůstem imigrantů. Připomínat v této souvislosti Putina a srovnávat jej s Merkelovou považuji za zcela zbytečné. Putinových negativních až zločinných kroků je příliš mnoho.

Činnost kanclérky je ostatně provázána mnoha mýty. Ty vyhmátává i prezidentská kancelář. Prohlásil-li Ovčáček, že „prezident vyjádřil názor, že pokud si Německo pozvalo ilegální migranty, nemůže formou uprchlických kvót přenášet odpovědnost na země, které je nepozva-

lo“, je to víc než sprosté: to vyjádření je tendenční a už vůbec neodpovídá skutečnosti. Už slovo „ilegální migranty“ je nesmyslné, neboť proti nim Německo činí kroky a o pozvání také nešlo. Za pozvání je zřejmě považováno vstřícné gesto vůči migrantům legálním a pověst dobrého života, který údajně každého migranta v Německu potká. Za to Němci ovšem nemohou.

Podléhá-li někdo takové nepřesné a odpudivé interpretaci, pak je sám odpudivý. Je-li takový, nesou za jeho úroveň odpovědnost politici – populisté. Naprosto se nestydím říci, že oblbují lidi, kteří nemohou a někdy ani nechťejí slyšet popis skutečné situace. I to je ovšem tvář otevřené demokracie, ve které tříbení názorů prochází i tímto pokleslým způsobem. Silná společnost se s tímto stavem dokáže vypořádat. Německo takovou společností bezpochyby je a jeho kanclérka má na tomto stavu nemalou zásluhu. To by si trapní křiklouni mohli nechat projít hlavou, když je taková osobnost poctí návštěvou.

Karel Oswald

David Ištok – Jak snadné je zajistit si dnes bydlení v ČR

Žije v Chomutově, je členem zastupitelstva města a předsedou Výboru pro národnostní menšiny. Zahrál si hlavní roli ve filmu Petra Václava Cesta ven. Působí také jako živá knížka v projektu Amnesty International. Zeptala jsem se ho na několik otázek k tématu bydlení, jaké zkušenosti má on sám.

Je snadné si dnes zajistit bydlení v ČR?

Je, pokud máte finance nebo dědíte od příbuzných. Pokud ovšem nemáte ani jeden z uvedených příkladů, tak je to velmi obtížné.

Jaké máš zkušenosti s českými úřady při vyřizování státního bytu nebo sociálního bydlení? Osobně žádné zkušenosti nemám, vlastním družstevní byt. Cesta k jeho udržení je, byla a bude ob-

tížná, pokud přijdete například o zaměstnání apod. A také záleží na tom, jak je ochotné bytové družstvo. Znáám mnoho lidí, kteří si vyřizovali bydlení, a chování a přístup úřednic nebyl zrovna optimální.

Jaký máš názor na ubytovny, azylové domy? A co bys udělal, aby z Česka zmizely?

Ubytovny nepovažuji za optimální bydlení pro rodiny, svobodné matky apod. Z vlastní zkušenosti vím, že najít „férové pronajímatele“ je velmi obtížné.

Jak by podle tebe měla tato nevyhovující přístřeší zmizet?

Například města by mohla pronajímat městské byty (sociální bydlení) rodinám, svobodným matkám, mladým lidem atd., a dát jim tak

možnost mít vlastní bydlení. Příklad: Byty bez kaucí, losovaček a třeba čerpat ze zkušeností platformy pro sociální bydlení.

Jaká je u vás v Chomutově situace s bydlením?

No, popravdě v každém městě se objevují spekulanti. U nás jsou také a pronajímají levné byty za vysoké nájemné. Dá se říct, že většinou rodiny putují po ČR a střídají byty.

Máš nějaký konkrétní případ ohledně nějaké negativní situace v bydlení?

Určitě ano. V některých lokalitách se projevuje anticiganismus, sousedské spory. Většinou jsou byty zadlužené, stává se například, že pronajímatel neplatí zálohy za vodu a pak jim vypnou užitkovou vodu.

Veronika Kačová

Muž střelbou vyhrožoval dětem na romském táboře

Nepříjemný zážitek za sebou mají romské děti, které se na přelomu července a srpna účastnily hudebního tábora *Romano drom* v Jiřetíně pod Jedlovou na Děčínsku. Muž, jehož pozemek sousedí s areálem tábora, účastníkům dvakrát vyhrožoval a střílel do vzduchu, píše server *Romea.cz*. Policie po naléhání vedoucích věc začala šetřit jako přestupek, na místo však po incidentech nepřišla.

Případy se odehrály 4. a 6. srpna na uměleckém soustředění pěveckého sboru zpěvačky Idy Kellarové, kterého se účastnilo šedesát dětí (o táboře píšeme níže). Muž se zbraní nejprve vyběhl na skupinu dětí, které běžely z bojovky po cestě kolem jeho domu zpět do areálu tábora.

„Děti byly pochopitelně bujaré, takže výskaly – samotné proběhnutí kolem sousedova domu ovšem trvalo asi minutu. Ten pán na ně ovšem vylítl a začal na ně pokřikovat – omlouvám se za vulgarismy – „vy černý cigáni, běžte do pí.e“, a podobná hesla. Pak vystřelil do vzduchu,“ vysvětluje pro server *Romea.cz* Kellarová.

Druhý incident se stal během ranní rozcvičky. Vyzbrojený muž na pozemku areálu opět střílel do vzduchu a křičel vulgarity na táborové vedoucí. „Vedoucí s majitelem ubytování se nejdřív rozhodli, že to nebudou řešit. Když ale začal stří-

Letní škola *Romano drom* se pořádá pro vybrané talentované děti ze sociálně vyloučených lokalit

foto: *Romano drom*

let podruhé, volali policii,“ uvedl pro *iDNES.cz* jeden z pořadatelů soustředění Michal Mižigář.

Policisté z okresní stanice, kterým Kellarová zavolala, na místo nepřišli. „Vylíčila jsem jim, co se stalo, a prosila je, aby přijeli. Policista, který zvedl telefon, a kterého zatím nebudu jmenovat, mě poučil, že jim nebudu říkat, co mají dělat, že oni mají své postupy. Načež mi telefon jednoduše položil,“ popsala serveru zpěvačka.

Neuspěla ani s žádostí prostřednictvím linky 158. Podle Kellarové bylo stěžovatelům řečeno, aby z celé záležitosti „nedělali kovbojku“. Na-

konec se tedy část vedoucích vypravila na policejní stanici ve Varnsdorfu, kde trvala na pořízení zápisu. Jelikož se dlouho nic nedělo, poslali stížnost vyššímu oddělení v Děčíně.

Policie: Nejednali jsme laxně. Dodrželi jsme postupy

Případu se poté chopili právníci České filharmonie, která dětské soustředění spolupořádá. Policie je před pár dny vyrozuměla, že věc řeší jako přestupek.

Mluvčí děčínské policie odmítla, že by policisté pochybili. „Rozhod-

ně se musím ohradit proti vašemu tvrzení, že by policie v rámci tohoto případu postupovala „laxně“. Policie dodrželi veškeré postupy a termíny stanovené platnou legislativou a ihned po prověření všech skutečností celou věc postoupili věcně příslušným orgánům,“ řekla pro *Romea.cz*.

Redakce *iDNES.cz* kontaktovala policii Ústeckého kraje, ta však uvedla, že se k případu o víkend nevyjádří.

Přestupek budou nyní řešit úředníci Městského úřadu Varnsdorf. Kellarová však odmítá, že to byl pouze přestupek. „Byla to čistá ra-

sová nenávisť,“ myslí si. S nenávisťnými reakcemi se podle ní soubor romských dětí setkává během koncertů po celém kraji.

Kellarová připravuje letní školu *Romano drom* (v překladu Romská cesta) několikátým rokem ve spolupráci se svým uměleckým a organizačním týmem Miret a Českou filharmonii. Letní škola je určená pro vybrané talentované romské děti ve věku 10 až 18 let ze sociálně slabých rodin, vyloučených lokalit, romských osad a ghett z České i Slovenské republiky.

Zdeňka Trachtová
převzato ze *zpravy.idnes.cz*

„Teta Ida“ pořádá tábor pro romské děti

Zpěvačka **Ida Kellarová** stojí za sérií koncertů romských dětí a České filharmonie. Děti z Česka a Slovenska na ně cvičí na táboře v Jiřetíně pod Jedlovou.

„Za každé jídlo se děkuje a žádné jídlo se nevyhazuje,“ je jeden z nápisů na nástěnce v hale Letní školy *Romano drom* (Romská cesta) plné hudby a tance pro talentované romské děti ze sociálně vyloučených lokalit.

„Naším cílem je naučit děti, že talent nestačí, je potřeba ho rozvíjet a hodně na sobě pracovat,“ říká Ida Kellarová v penzionu Jiřetín pod Jedlovou, kde se tábor koná až do soboty.

Na první pohled je „teta Ida“ vyčerpaná a unavená. „Jsme tu druhý týden a na teplé počasí jsme štěstí neměli. Děti mají jen trička a miki-ny, některé ani to ne. Dnes je zima, tak jsem je poslala do postele, aby se zahřály,“ vysvětluje.

„Usnuly snad všechny. Proto je tady takový klid,“ říká zpěvačka, která v roce 1999 založila spolek Miret, jenž prezentuje romskou kulturu na profesionální úrovni.

Program od rána do večera

Základním kamenem je soubor Čhavorenge, pro který si Kellarová děti vybírá po celém Česku a na Slovensku. „Čhavorenge jsme letos hodně omladili,“ zdůrazňuje.

Za deset dnů tady postavili celý program s dětmi, které se na začátku srpna neznaly a ve sboru nikdy nezpívaly. Čekaly je neznámé písničky, jež pro ně skládá Desiderius Dužda.

„A po deseti dnech stály s filharmoniky jako jedna velká rodina na koncertu v Novém Boru a zpívaly jako jeden muž,“ chválí své svěřence Kellarová.

K vystupování ovšem nevedla lehká cesta. Rozpis v hale ukazuje program od rána do večera: hodiny zpěvu a tance střídají přednášky a zkoušky. Šedesátka mladých lidí ve věku od 10 do 18 let v Jiřetíně usilovně nacvičuje.

„Učíme je ale i základní věci, že pomoci si musí vážít, musí umět poděkovat, chovat se tak, aby mohly v této společnosti fungovat. Musí být zodpovědní, abychom se na ně mohli spolehnout,“ vypráví zpěvačka.

Příprava na čtvrtěční koncert

Balit housle na čtvrtěční koncert v zámeckých zahradách v Děčíně, který začíná ve 20 hodin, si začali i filharmonici Jiří Ševčík a Jitka Kokšová. Ti potvrzují, že mezi dětmi, které Kellarová vede, je hodně talentů. „My to proti Idě máme lehčí, protože přijedeme po týdnu jejich soustředění, kdy už děti prošly obrovskou změnou a mají disciplínu. Už jsem si říkal, že takový tábor by potřebovaly i moje děti, aby se naučily soustředit, protože disciplína je základ úspěchu,“ uvádí filharmonik.

„Strašně moc jsme se tady naučily, třeba jak vnímat zpěv. Moc si vážíme, že jsme tu mohly být a co pro nás teta Ida dělá,“ vypráví jedna z účastnic, Aneta Dunová. Její sestra Rozálie přikyvuje.

Už ale přibíhá starší kolegyně ze sboru Erika Nováková. Odhání je, aby se oblékaly a připravily. Dívka ze slovenského Lučence zpívá v Čhavorenge šest let a druhým rokem studuje popový zpěv na Mezinárodní konzervatoři v Praze.

„Po psychické stránce je pro mě studium náročné, protože rodiče vídám málo. Ale pražští kolegové ze souboru mi pomáhají,“ vypráví Erika.

Andrea Angermannová
převzato z *idnes.cz*

Koncerty romských dětí s Idou Kellarovou a filharmoniky

foto: *Iveta Lhotská, MAFRA*

Byli jsme v Osvětimi

Občanské sdružení Bachtale z Mimoně v čele s Emilií Horáckovou uspořádalo zájezd do bývalého koncentračního tábora v Osvětimi v Polsku. Pietního aktu se letos zúčastnily stovky Romů nejen z Čech, ale i z Německa, Polska, Holandska, Slovenska.

V roce 1944, právě 2. srpna v noci poslali němečtí fašisté do plynu tři tisíce romských mužů, žen a dětí. Koncentračním táborem prošlo na tisíce Romů z celé Evropy, jen hrstka se dožila osvobození, z celkového počtu dvaceti tisíc českých a moravských Romů se domů vrátilo jen šest stovek lidí.

Tábor smrti je dodnes velkým varováním, stále totiž existují síly, které by nejraději minulost vrátily. Nesmíme dopustit, aby se hrůzy z Osvětimi opakovaly. Nesmíme zapomínat na oběti z řad Romů i židovských přátel.

Umírali pro naši budoucnost, pro lepší život našich dětí.

Nezapomeň!

Jan Horváth

Zemřel Valery Novoselsky. Aktivista a zakladatel Roma Virtual Network

Dne 20. srpna 2016 ve věku 46 let zemřel romský aktivista a zakladatel Roma Virtual Network Valery Novoselsky z Izraele. Informaci zveřejnila romská redakce Švédského rozhlasu a cituje ji server Roma Times.

Zemřel během romského hudebního festivalu v lotyšské Rize.

Valery se narodil 15. dubna 1970 v Dněpropetrovsku na Ukrajině. Žil zde až do roku 1993. V letech 1993 až 1995 žil v Moskvě, pak se přestěhoval do Izraele.

V červenci 1999 založil Roma Virtual Network a stal se tak průkopníkem romského internetu. Pomocí několika mailing listů rozesílal informace týkající se Romů na celém světě. V roce 2000 se stal členem Mezinárodní romské unie. Byl aktivním členem i dalších evropských romských institucí.

Kromě romského aktivismu se Novoselsky podílel na práci mnoha veřejných iniciativ, účastnil se konferencí a dalších podobných akcí.

Zdeněk Ryšavý

převzato z romea.cz

Romové dostávají zadarmo pračky. Nebo ne?

Romové v Terezíně dostávají zadarmo pračky, stačí, aby si došli „na sociálku“. Neobtěžují se ani s jejich rozbalením a rovnou je vezou do zastavárny. Co na tom, že za ně dostanou jen pětinu jejich ceny – oni to neplatili, platili jste je vy, daňoví poplatníci. Tento hoax vypustil na tuzemský Facebook kandidát do Senátu Jiří Maria Sieber z politického hnutí Řád národa. Poplašené zprávy jsou temnou součástí politického marketingu. Přesto překvapuje, že tuto sdílel i bývalý ministr práce a sociálních věcí za ČSSD Zdeněk Škromach, který problematiku zná.

Sieber nabízí příběh svého kamaráda Martina Musila (také člena Řádu národa), „který má bazar v Terezíně a často mu tam cikáni nosí nové pračky nebo nový nábytek, který si koupili za peníze od sociálky“. Tentokrát přichází Romka, které před třemi dny „sociálka“ zaplatila pračku za 5 000 korun, aby ji ona spokojeně prodala zastavárníkovi Musilovi za tisícovku. Když se jí překvapený zastavárník ptá, jestli z toho, že pračku obratem prodala, nebude mít s úřadem problémy, jen se směje a suverénně tvrdí, že ne. Svě tvrzení doplňuje Sieber obrázkem pračky Gorenje na rudlu. Obrázek pochází ze stránek charity z článku „Nová pračka pro Klokáněk Brno“. Předpokládáme, že pračka na fotografii k zastavárníkovi nedorazila.

Opakované žádosti nebyly vyplaceny

Podle platné legislativy může potřebný člověk dostat mimo jiné dávku mimořádné okamžité pomoci a z ní si také zakoupit „okamžitě nezbytné potřeby“, tedy i pračku či postel, ale neznamená to (jak název napovídá), že by si pro tuto dávku mohl chodit opakovaně.

„Letos bylo k 1. 8. 2016 vyplaceno celkem 19 kusů materiální okamžité pomoci, v roce 2015 bylo za stejné období vyplaceno 41 kusů. Opakované žádosti na ty samé předměty jsme nevyplatili,“ reaguje na hoax Jaroslav Legner, vedoucí oddělení Hmotné nouze v Litoměřicích, pod které Terezín spadá. Podle záznamů na jeho oddělení pouze dvě mimořádné okamžité pomoci byly využity na pračku, i když žádostí bylo celkově šest. Zbývající byly zamítnuty jako neodůvodněné.

Kontrolují se všichni příjemci dávek

Romka ze Siebrova příběhu je klidná také proto, že „sociálka“ prý Romy nikdy nekontroluje, takže na to, že pračku koupenou z dávek prodala, nikdo podle ní nepříjde. Opak je pravdou.

„Máme povinnost sledovat u žadatelů žádosti o mimořádnou okamžitou pomoc, právě z důvodu opakovaných žádostí. Obzvlášť, když se přistěhují z jiného regionu, a tuto povinnost vykonáváme pravidelně“, dodává vedoucí Legner.

Za poslední roky řešila litoměřická pobočka Úřadu práce následující případy.

„Máme zde pouze jeden případ z roku 2014, kdy se žadatelce připselo na palandy, a to samé požadovala v roce 2015 s odůvodněním, že v místnosti byla plíseň, takže se musela přestěhovat do jiného bytu a tam chtěla opět nové palandy, protože předešlé byly touto plísní zničeny. Ničím toto tvrzení ale nedoložila. Navíc již z dřívějších dob víme, že prostřednictvím internetu prodávala dětské oblečení, takže je předpoklad, že je také prodala. A pak, plíseň na dřevě se dá odstranit a není důvod kvůli ní palandy vyhazovat,“ uvádí dále Legner s tím, že žádost na úřadu nakonec neuznali.

Při jiné kontrole zaznamenalo Legnerovo oddělení, že příjemce

mimořádné okamžité pomoci prodal novou lednici a koupil si starší a finanční rozdíl použil pro své potřeby.

Zdeněk Škromach to ví

Již po pár dnech měl Siebrův post více než deset tisíc sdílení. Mezi prvními sdíleči byl i bývalý ministr práce za ČSSD Zdeněk Škromach. Na svém facebookovém profilu 2. srpna uvedl, ať mu lidé píšou do zpráv, jestli je Siebrův příběh pravdivý.

No, není to přinejmenším překvapivá výzva od politika, který zákon o hmotné nouzi v roce 2006 předkládal a moc dobře ví, jak funguje (nebo by to aspoň měl vědět)? Ještě dřív, než jsme mu stihli odpovědět, svůj příspěvek ze své zdi na Facebooku smazal.

Hoax, nebo-li drb šířený prostřednictvím sociálních sítí, pokračuje scénou v lékárně, kdy Romka dostává zadarmo pět balení sunaru, také na „papír od sociálky“. Ověření, jak to mají Romové v lékárnách, si můžete přčíst u našich kolegů. Překvapivě stejně.

Epilog: Sieber věnuje pračku

Kandidát Sieber se rozhodl, že svůj příběh s pračkou nevzdá. Po zveřejnění tohoto článku se rozhodl, že pračku – tentokrát skutečnou – věnuje komukoli potřebnému. Nechal se na ni pro větší věrohodnost vyfotit a nějak zapomněl, že ta původní pračka z hoaxu stála 5 000, tato jiná už stojí 9 000 korun. Opět jsme oslovili oddělení Hmotné nouze litoměřické pobočky Úřadu práce, pod které spadá mimo jiné Terezín. „Letos jsme vyplatili pouze dvě pračky. Žádná nepřekročila hodnotu 5 000 korun a obě mají klienti doma,“ potvrdil vedoucí oddělení Jaroslav Legner.

Kateřina Čopjaková
foto: FB Jiřího Marii Siebera

Proč se nevysmívat Olivii Žižkové

Mnohem lepší je přemýšlet o tom, jak s „její“ částí společnosti komunikovat

Všichni máme rádi videa s lidmi, kterým se můžeme zasmát, protože je to unikátní příležitost se cítit o něco lepší. Zpěvačka Olivie Žižková a její píseň „Evropo dýchej“ nabízejí spoustu důvodů, proč se cítit lepší. Nicméně moc k smíchu to není – a to hned z několika důvodů.

Já vím, že je v módě být politiky nekorektní. Lidé volají po tom, aby se vše pojmenovávalo bez ohledu na konvence. (Zkuste to mimochodem doma, řekněte partnerkám upřímně, že mají velký zadek, a partnerům, že ten minulý měl větší penis. Určitě vám to zlepši kvalitu soužití.) Nicméně je třeba otevřeně říct, že úspěch s politickou nekorektností budou slavit jen ti, kteří míří na nějakou menšinu. Ať už jde o homosexuály, intelektuály, novináře, muslimy či fotbalisty. Říkat většině, že je blbá, je samozřejmě možné, ale nic dobrého to nepřinese. Zatímco politická nekorektnost mířící na menšiny je vnímána jako projev odvahy a upřímnosti (i když ve skutečnosti je často jen lži či manipulací), politická nekorektnost zasahující většinu budí dojem arogance.

Takže ano, paní Žižková dokazuje, že naprosto ničemu nerozumí, ale výsměch nic neřeší. Vzhledem k její dosavadní kariéře je evidentní, že je na posměch zvyklá a nevadí jí. Jde o to, aby se o ní mluvilo, aby se dočkala pozornosti. To je primární cíl. Ve chvíli, kdy jí v tom všichni pomáhají sdílením, rozhovory a vytvářením vtipných obrázků, její mise končí úspěchem. Bohužel za stávající atmosféry u mnoha lidí, kteří mají podobný názor na svět, ten hlasitý výsměch budí dojem, že se všichni smějí i jim.

Až se objeví další Olivie Žižková (a po tom úspěchu se objeví určitě), je podle mě lepší se připravit na jinou reakci. Buďto si jí vůbec nevšímá – a nedělat jí tak reklamu. Anebo ji vzít vážně a zkusit interpretovat prostředí, které ji inspirovalo k takovým písním.

Můžeme se bavit nad výroky Olivie Žižkové, ale nic dobrého to nepřinese. Vždyť jsou tu dokonce

politici, kteří na vyvolávání posměchu staví kariéru. Stanislav Huml, Jiří Ovčáček či Zdeněk Škromach... Nic nevytvářejí, nenavrhují, nepřináší, jen sází jedno „směšné“ tvrzení za druhým. S vlnou úšklebků počítají dopředu a svým stoupencům tak dokazují, že stojí proti inteligenci, elitě, která se jejich „selskému rozumu“ vysmívá.

Olivie Žižková nám nabídla svou představu Česka. Zachovala se jako správná občanka, přestože s ní vůbec nesouhlasím.

Ale zpět k lidem stojícím mimo politiku. Mnohem lepší než výsměch by bylo přemýšlení o tom, jak s touto částí společnosti začít komunikovat. Pokud se cítí odstrčená (a je jedno, jestli oprávněně, či ne), je možné ten pocit změnit?

Vzhledem k tomu, že média jsou těmito lidmi fascinována a zároveň cítí, že rozhovory s nimi přitáhnou velkou pozornost, dávají jim větší a větší prostor. Na tom nemusí být

nic špatného, ale vzniká tu stále silnější dojem, že to oni reprezentují Česko. Že to je ta pravá tvář naší země.

Je to ale opravdu tak? Nebo prostě jen ti ostatní svůj obraz společnosti nenabízejí? Neříkají nahlas, jaké Česko chtějí mít? Jestli je odpověď ano, dopouštějí se fatální chyby. Na realitu se dá dívat různě, její podobu určí až interpretace. Tedy to, jak ji pojmenujeme. Srovnajme dvě události. Když média zjistila, že Stanislav Gross za podivných okolností získal byt a jeho manželka podniká s majitelkou nevěstince, interpretovala to zdejší společnost jako tragickou zprávu o stavu politiky. Když média v USA odhalila aféru Watergate, interpretovala to americká společnost jako důkaz zásadní role novinářů. Češi si odnesli depresi, Američané naopak naději.

Olivie Žižková nám nabídla svou představu Česka. Zachovala se jako správná občanka, přestože s ní vůbec nesouhlasím. Odpovědi by neměl být výsměch, ale nabídka jiné tváře zdejší společnosti.

Erik Tabery
převzato z Respekt.cz

Samas Aušvicate

O jekhetañiben Bachtale Mimoňostar la Emilia Horačkovo kerde drom andro taboris Aušvicate andro Polčiko. Pro leperiben sas but manuša pal aver themi – Čechi, Němciko, Polčiko, Holandsko, Slovensko.

Andro berš 1944, 2. augustos bičhade o fašist'i andro gazos buter sar trin ezera romane muršen, džuvl'ijen the čhavoren. Andro taboris sas but ezera Roma, čak frima avile pale khere. Čak 600 Roma predžid'ile.

O meribnaskero taboris hin the adad'ives bari dukh the dar, bo hin the adad'ives but manuša, so bi kada kamenas pale. Našt'i domukhas, kaj pes kada te visarel pale. Našt'i bisteras pal amare mule Roma the bibolde.

Merenas vaš amende, pro feder dživipen perdal amare čhave.

Ma bister!

Jan Horváth

Vakeras romanes 10

Aušvicate hin kher baro.

Odoj bešenas o Roma.

O fašist'i len murdarde.

porajmos, sa murdaripen

o meriben

o gazos

O blokaris sas bibachtalo.

o chaben

Sas odoj bari bokh, trušipen.

Chanas paňal'i zumin the šuko maro.

V Osvětimi je veliké vězení.

Tam byli věznění Romové.

Fašisté je zavraždili.

holocaust

smrt

plyn

Blokař byl krutý.

jídlo

Trpěli tam velikým hladem a žizní.

Jedli jen vodnatou polévku a suchý chleba.

Sako d'ives merenas šela manuša.

Každý den umíraly stovky lidí.

Nabisteras pre lende.

Nezapomínáme na ně.

šoha

nikdy

Čirlatuñipen našti avel pale!

Minulost se nesmí opakovat!

Jan Horváth

Strašidelný dům

Všechno to začalo, když jsme se před rokem přestěhovali z městského bytu do domu na venkově. Moc se mi to nelíbilo, ale změna je život. Původní majitelé, kteří již zemřeli, v domě bydleli strašně dlouho. Dům byl hodně starý a zanedbaný. Měli jsme co dělat, abychom ho dali trochu do pořádku. Jen půda, která byla plná starého nábytku a oblečení, zůstala zatím bez povšimnutí.

Jednou jsem se dívala pozdě do noci na televizi a uslyšela podivné zvuky. Šla jsem se podívat do kuchyně, ale nikdo tam nebyl. Ostatní členové rodiny už spali, tak jsem nevěděla, odkud to vychází. Zvuky se ozývaly čím dál tím hlasitěji. Bylo to bušení do něčeho, nejspíš do dveří. Šla jsem nahoru po schodech a zdálo se mi, že zvuky vycházejí z půdy. Jakkmile jsem došla na půdu a chtěla odemknout dveře, zvuky přestaly, takže jsem se ani nešla dovnitř podívat. Trochu jsem se bála, ale nikomu jsem o tom neřekla. Mysleli by si o mně, že jsem blázen nebo tak něco.

Druhý den byl klid. Začalo to znova třetí den po půlnoci. Snažila jsem se vzbudit svou starší sestru, ale ta spala jak zabitá. Zvuky přicházely z půdy znova. Chtěla jsem jít nahoru, ale kolem sebe jsem viděla proběhnout něčí stín, který si to mířil nahoru na půdu. Vylekala jsem se, srdce se mi rozbušilo, rychle jsem hned rozsvítila všude světlo a potom šla zkontrolovat všechny pokoje, abych viděla, kdo se v noci loudá po domě. Jenže jsem zase nikoho neviděla. Všichni spali, neprobudilo je ani rozsvícené světlo. Šla jsem tedy zpátky do svého pokoje a schovala se pod peřinu. Ale přesto jsem stále slyšela bušení na dveře, otvírání a zavírání šuplíků a další podivné zvuky. Bylo to strašné. Ráno jsem to pověděla své mámě, ale ta mi nevěřila, tvrdila, že se mi něco nepěkného zdálo. Přestala jsem na to myslet a dělala všechno bez toho, abych si to pořád dávala do hlavy.

Celý další měsíc byl v klidu a v pohodě. Chodila jsem do školy, učila se, chodila ven a všechno fungovalo jako obvykle. Vůbec jsem na podivné zvuky nepomyslela. Až jednou v noci, když jsem nemohla usnout. Vzala jsem si prášky na spaní, ale bohužel nezabíraly. Tak jsem vstala a zašla jsem si do kuchyně pro hrnek teplého mléka. Maminka nás učila, že teplé mléko je dobré na spánek. Tak jsem si ho ohřála a napila se. Položila jsem hrnek na kuchyňskou linku a chtěla jsem se vrátit do pokoje. Jenže jsem uslyšela, že se něco rozbilo. Byl to hrníček, který jsem položila. Jak je to možné? A najednou to tu bylo zase. Na půdě někdo chodil a dupal, bouchal dveřmi a posunoval nábytek. Neměla jsem odvahu jít nahoru. Začala jsem mít velký strach a nevěděla, jak se mám zachovat a co mám dělat. Strach mě celou pohltil. Viděla jsem stíny, které prolétávaly kolem mě. Nezmohla jsem se na nic jiného, než na to, že jsem si klekla a začala se modlit. Opravdu to pomohlo. Honem jsem šla do postele a hluboce usnula. Druhý den ráno jsem si připadala jako po nějaké velké párty, všechno mě bolelo.

Rozhodla jsem se vydat za místním farářem a všechnu tu hrůzu jsem mu pověděla. Vyslyšel mě a zeptal se, zda v domě nejsou kusy starého nábytku po bývalých nájemnících. Odpověděla jsem, že ano, že na půdě je plno starých věcí po bývalých nájemnících, respektive po rodině, která tam kdysi dávno bydlela a umřela tam. Vysvětlil mi, že pokud někdo umře doma a jeho věci zůstanou tam, tak ten mrtvý je neustále v domě, jelikož tam má svoje věci. Je v domě uzavřený a trpí tam, a proto v noci vyvádí. Chce se z toho domu vysvobodit, a toho docílíme jen tak, že všechny věci, co jsou na půdě, vystěhujeme pryč a zapálíme.

Poděkovala jsem faráři za pomoc a šla domů, kde mě čekalo plno práce. Na půdě jsem našla rozházený nábytek a šaty vyházené na podlaze. Tak to byly ty zvuky. Všechno jsem vynosila ven a zapálila. Od té doby byl klid. Moji rodiče byli rádi, že mají pěkně uklizenou půdu a nemuseli udělat nic, nemuseli kvůli tomu ani hnout prstem. **Veronika Kačová**

Andrej Giňa – Marina

Je léto, rok 1919. Do Prešova, druhého největšího města na východě Slovenska, přicházejí vojáci, kteří měli to štěstí a přežili válku. Teď se vracejí domů ke svým rodinám. Takové štěstí neměl Bertí Kováč ze Šarišských Luk. To je vesnice hned u Prešova. Je tak blízko, že kdyby tu nestály cedule, člověk by nevěděl, jestli je v Prešově nebo v Loukách. Kováč padl na ruské frontě už minulý rok. Jeho žena Marina zůstala sama s pěti dětmi. Naštěstí už byly děti větší. Nejstarší byla Julia, která měla devatenáct let. Po ní byl Béla, pak přišel na svět Pepík, po něm Emil a nejmladší Ilonka, té bylo deset let.

I když už Marina svého muže oplakala, přesto jí teď bylo líto, že se vojáci vracejí domů a její Bertí zůstal ležet kdovíkde v Rusku. Ať chtěla či ne, vzpomněla si, co spolu prožili, jako by to bylo včera.

Před očima viděla, jak se poprvé potkali. Tenkrát sloužila u bohatého pána v Košicích a paní ji poslala ven vyvenčit psa. Procházela se s ním po parku a tam potkala Bertího. No, a jak to tak bývá, padli si do oka. Ale ještě předtím se stalo něco, s čím se Marina nikdy nikomu nepochlubila. Pán, u kterého sloužila, byl velký boháč. Měl pole, louky, lihovar. Se svojí ženou nemohli mít děti. A Marina byla tenkrát moc hezká devatenáctiletá dívka, pěkně urostlá, každý chlap se za ní otočil. Tak se stalo, že se s ní pán vyspal. Jestli se mu sama podvolila nebo ji přinutil násilím, s tím se nikomu nesvěřila. Pak už se scházeli s Bertím, jak jen to šlo.

Asi za tři měsíce se Bertí s Marinou sebrali a utekli domů k jeho rodině. Marina byla hodná, pracovitá i hezká, nebylo divu, že ji jeho rodiče přijali jako vlastní. Když byla Marina ve čtvrtém měsíci, měli s Bertím svatbu. Tenkrát to nebylo jako dnes. Když se nějaké dívce narodilo dítě za svobodna, byla to velká ostuda. Každý se jí vysmíval a ukazoval si na ní prstem. Taková dívka, ať Romka nebo gázovka, se pak nemohla nikde ukazovat. Proto se Bertí s Marinou rychle vzali. Všechno bylo v pořádku, roky utíkaly, Marině se narodily další děti. Ale štěstí jim dlouho nevydrželo. Nejdřív zemřel Bertího otec, rok po něm matka. A aby toho nebylo málo, vypukla válka a Bertího povolali na frontu.

Od té doby Marina musela dělat vše pro to, aby se uživila. Chlapci ještě nebyli dospělí. Julia odešla do služby k bohatému pánovi do Košic. Ten pán měl pole, lesy a ve městě čtyři velké obchody. Byl ještě mladý, ani ženu neměl. Aby jich bylo doma co nejméně, dala Marina sloužit i nejmladší dcerku Ilonku. Šla k jednomu Židovi do Prešova, bylo jí teprve deset let. Žid měl v Prešově tři obchody, v jednom se prodávalo jídlo, ve druhém oblečení a boty a ve třetím potřeby pro domácnost. Ilonka dělala všechno, co jí poručili. Uklízela, umývala nádobí, pomáhala kuchařce v kuchyni. Přespávala sama v malém kumbálku. Na to, že by taková holčička měla chodit do školy a učit se, nikdo nepomyslel. Sloužila tam jen za jídlo. K tomu dostávala občas nějaké obnošené šaty a boty. Ale peníze Židovka za službu nedávala žádné. Byli to velcí boháči, ale nikdy neposlali Marině žádné jídlo, i když

měli celý obchod nacpaný jídlem, kde bylo všechno, na co si člověk vzpomněl.

Když jich bylo doma o dva méně, bylo všechno trochu snadnější, všeho se spotřebovalo méně. S Julou si matka starosti nedělala, Věděla, že se o sebe postará. Ale Ilonka jí moc chyběla. Před domem byl velký dvůr, kde si hrály děti. Kolikrát se zapomněla a zavolala ji domů, jako by byla mezi nimi. Hrávaly si tam taky romské děti. V domě žily dvě romské rodiny a v každé měli pět dětí. Všechny děti na sebe byly zvyklé a nestávalo se, že by někdo někomu předhazoval, že ten je Rom a tamten gádžo. Tak je také rodiče vychovávali. Gádžové, kteří v domě bydleli, taky nebyli nějakí bohatí, žilo se jim stejně těžce jako Romům.

Jaňus, jeden z Romů, měl pět dětí – Lájoše, Ďulu, Helenu, Máriu – ta se chudinka narodila nemá, nemohla mluvit, ale slyšela, a nejmladšího Feriho. Jaňus, kterému každý říkal Stařík, pocházel z Kukové a jeho žena Pavlína, to byla sestra mého otce, z Tolčemeše. Stařík byl klidný člověk, mohl na něm dříví štípat. Ale jeho žena Pavlína byla ženská jak čert. Každému hned vynadala, zfackovala na jednu hromadu dětí a někdy i svého muže. S gádži v domě naštěstí vycházela dobře, nehádala se. Však ji taky každý znal a držel se od ní radši dál.

Tak všechny děti vyrůstaly společně, ale Ilona se domů dostala málokdy, jen když ji pro něco poslali, tak si na chvíli odskočila. Jinak měla celé dny práci, uklízela, pomáhala v kuchyni. Židovka měla dva syny, patnáctiletého Roberta a dvannáctiletého Michala. I jim Ilonka musela uklízet, chystat oblečení a čistit boty. Když šla večer spát, hned usnula jak dřevo a ráno v šest už ji zase budili a celý den byla v jednom kole až do večera. Marině teprve teď začalo docházet, jakou udělala chybu, že ji dala sloužit. Nemohla se smířit s tím, že tak malou holčičku nechají trpět. Vždyť tolik práce by bylo dost pro dospělou ženu, a ne pro desetiletou holčičku.

Když přišli domů chlapci, promluvila si s nimi a druhý den ráno se vypravila pro Ilonu, že si ji odvede domů. Židovka se tomu divila: „Každý, kdo u nás sloužil, to všechno dělal,“ namítala. „A vám to není líto, takhle trápit malé dítě,“ odpověděla jí Marina, „vaše syny nenecháte ani vyčistit si boty a po desetileté holce chcete tohle všechno.“ Paní se na ni dívala a pomalu začala otáčet: „Už jsme si na ni zvykli, chceme, aby tu zůstala.“ Matka se podívala na dcerku a zeptala se jí: „Chceš tady zůstat?“ Ta jen pokrčila rameny. Paní hned mluvila dál: „Už ji nebudeme budit v šest, ale

v sedm hodin, a těžkou práci, jako je mytí podlah a vytírání pokojů, ji nebudeme dávat. A dvakrát týdně vám pošleme maso nebo jiné jídlo, co budete chtít.“ „To je od vás hezké, ale budit ji budete v osm hodin a každý den ji pustíte na dvě hodiny domů, abych ji viděla,“ nedala se odbýt Marina. Tak se nakonec domluvily a paní ji dala navíc plnou tašku jídla. Marina jen zůstala koukat, protože se ještě nestalo, že by Židovka dala někomu něco zadarmo.

Po cestě domů ji napadaly různé myšlenky. Tahle Židovka je tak bohatá a ještě je jí to málo. Přemýšlela, jestli tenkrát neudělala hloupost, že tomu bohatému pánovi, u kterého sloužila, neřekla o tom, že s ním čeká dítě. Julia by se teď mohla mít jako v nebi. Jaké bohatství jí mohlo spadnout k nohám. Vždyť ten pán byl baron a a se svou ženou děti mít nemohl a dodnes neví, že má dceru. Ale co mě to napadá, ten by si mě určitě nevzal, a kdo ví, jestli by Julu uznal za vlastní. Jestli ano, byla by z dcery baronka a jednou by mohla po něm všechno zdědit, kdyby neměl jiné děti. Ale co by bylo se mnou? Jeho žena by mě v domě určitě nenechala, vyhodila by mě. Bertí dobře věděl, že Julia není jeho, ale nikdy mi ani slovíčkem nic neřekl a Julu vždycky považoval za vlastní. Choval se k ní stejně jako k ostatním dětem. Však to byl zlatý člověk. No, podívejme, na jaké hlouposti myslím, řekla si Marina. Julia je mladá, hezká, ta si svoje štěstí najde sama.

Přišla domů a chlapci se hned seběhli kolem ní a ptali se, co je s Ilonkou a proč nepřišla domů. Matka jim vyprávěla, na čem se s paní dohodly a postavila na stůl tašku s jídlem. Byl tam salám, chleba, mouka a další věci. Ukrojila chlapcům chleba se salámem a dívala se, jak jim chutná. Ten den pořad musela myslet na Ilonku. Jestli se dozví, že jí dávají těžkou práci, hned ji odvedu domů, říkala si. Hlady tady neumře. Když se najíme my, nají se ona taky. Nenechám ji, aby se u nich tráčila.

Druhý den ve dvě hodiny přišla Ilonka domů, jak bylo domluveno. Na dvoře bylo plno dětí, které si hrály. Ilonka hned šla za nimi a přidala se k nim. Všechny děti se ptaly, kde byla a jestli si s nimi přijde hrát i další den. Vyprávěla jim o tom, kde je a co tam dělá a bylo na ní vidět, že by nejradši zůstala s nimi a hrála si dál. Dvě hodiny ale utekly jako voda a musela se vrátit do služby. Vždycky když přišla na dvě hodiny domů, nedala jí matka žádnou práci. Nechala ji, ať si pohraje s dětmi. A tak utíkaly dny jako voda v místním potoce.

Tenkrát bylo všechno jinak.

V Prešově nebyla ani jedna továrna a lidem se žilo hodně špatně. Neměli skoro žádnou příležitost, kde si vydělat peníze na živobytí. Synové Mariny – Béla, Emil a Pepík chodili do města. Dvakrát týdně se tam konal trh, vždy ve středu a v pátek. Znali už dobře všechny lidi, kteří na trhu prodávali. Po šesté hodině odpoledne jim pomáhali skládat stánky a uklízet jejich místa. Za to jim obchodníci dali vždycky pár korun, nebo poslali jejich matce jehly, nitě nebo jiné drobnosti.

Jednou přišli chlapci domů a začali vykládat: „Dneska tam prodával jeden člověk a náramně mu to šlo. Měl boty, ponožky, bačkory, kapesníky, jehly, nitě, mašle do vlasů a plno dalších věcí.“ A pak Béla povídá: „Mami, a co kdybysme zkusili taky prodávat...“ „Měli bychme to zkusit, co když nám to taky půjde?“ přidal se Pepík. Marina zůstala překvapeně stát, něco takového by od nich tedy ani ve snu nečekala. „To je všechno pěkné, ale kde vezmeme peníze na stánek a na zboží, které budeme prodávat?“ „A co Julia? Ta by nám mohla sehnat nějaké peníze. Její pán je přece ukrutný boháč. Co je to pro něj, pár drobných,“ navrhl odvážně Pepík. „Kdyby nám to vyšlo, ne že mě tam necháte samotnou a sami budete lítat sem tam...“ „Mami, neboj se, budeme sedět u stánku jako příští,“ se smíchem řekl Emil.

Tak se v neděli vypravili do Košic za Julou. Julia byla moc hezká dívka. Kdo ji neznal, ani by neřekl, že u někoho slouží. Vypadala jako vznešená dáma. Vysoká, štíhlá, pěkně stavěná, radost pohledět. Nebyl by to mužský, aby se za ní neočil. V neděli dopoledne se tedy Marina s chlapci objevila u July. Ta od té doby, co nastoupila do služby, ještě nebyla doma. Jednou za dva nebo tři týdny posílala domů dopis, ve kterém psala, jak se má, jestli je zdravá a co je nového.

Proto byla Julia velmi překvapená, když uviděla matku s bratry za dveřmi. Hned je zvala dovnitř a zavedla je do pokoje pro hosty, přinesla k pití limonádu a zašla za kuchařkou, aby jim připravila nějaké jídlo. Pán nebyl doma. Odjel za jiným bohatým pánem domlouvat nějaké obchody. Julia byla v celém domě sama jen s kuchařkou. Vyptávala se jich, co je doma nového, jak se jim žije a omlouvala se, že se ještě za nimi nepřijela podívat. Matka jí povídala o Ilonce, že ji taky dala do služby. Jak jí dávali samou těžkou práci, jak potom zašla za Židovkou a domluvila se s ní, takže už Ilonce těžkou práci nedávají a pouštějí ji každý den na dvě hodiny domů. Pak začala povídat Julia: „To náš pán se do domácích prací neplete, všechno tu diriguje jeho matka. Máme štěstí, dnes tu nikdo není, celá rodina odjela na návštěvu a vrátí se až ve-

čer. Není to lehké, udržet tak velký dům v čistotě. Naštěstí tu není moc lidí. Stará paní, její dcera s manželem a mladý pán. Mladá paní ještě nemá děti, takže zvládnou udržovat v domě čisto.“

Pak Béla začal mluvit o trzích a o stánku. Mezitím přinesla kuchařka jídlo. Udělala jim opečenou šunku s vejci a k tomu chleba. Takovou dobrotu už dávno nejedli, proto nebylo divu, že do nich jídlo spadlo jako do studny. Když dojedli, pokračoval Béla dál. Vyprávěl Jule, jak chodí s bratry na trh a dívají se, co se tam prodává a jak to některým lidem dobře jde. A že by s matkou taky chtěli zkusit prodávat, ale nemají peníze na stánek. Poprosil Julu, jestli by jim pomohla stánek sehnat a koupit, stačil by obyčejný, takový jako mají ostatní. Julia je za jejich nápad pochválila a slíbila, že promluví s pánem a když to půjde, koupí jim stánek se stolem tady v Košicích.

Julie taky nešla z hlavy Ilonka. Bylo jí líto, že místo aby chodila do školy a učila se, musí taková malá holčička dřít jako dospělá žena a ještě jsou lidé, u kterých slouží, rádi, že pro ně pracuje zadarmo. Že se nebojí božího hněvu, takhle využívat malé dítě, myslela si.

Tenkrát to však nebylo nic divného. Spousta dětí sloužila. Ilona měla ještě štěstí, že její paní neměla pole, krásy a prasata. Pak by jistě musela běhat i kolem nich, tak jako jedno desetileté děvče, Jola, od nás z vedlejší vesnice. Ta musela vstávat už v pět ráno a nosit kravám a prasatům vědra s vodou. Umíte si představit, kolik takových věder nanosila? Vždyť to byla práce pro silného chlapa, a ne pro desetiletou holčičku.

„Mami, jestli se dozvíš, že Iloně ubližují, nebo jí dávají dělat těžkou práci, hned ji vezmi domů. Když žijete vy, tak ji taky užijíte. A já, jak budu moct, tak vám pomůžu.“ Pak se ještě bavily o všem možném, jak je s ní pán spokojený, jak vychází se starou paní a celou rodinou. Julia jim vše vypověděla a ujišťovala je: „Musím říct, že pán je dobrý a uznalý člověk. Hned, jak se vrátí, promluví s ním o stánku a pošlu vám telegram, jak to dopadlo.“ „Dobře a teď už musíme jít. Za hodinu nám jede vlak, tak aby nám neujel,“ řekla matka. Julia se se všemi rozloučila, políbila je a ještě jednou slíbila, že udělá všechno pro to, aby si mohli stánek koupit. Pak ještě dala matce do ruky padesát korun – to byly tenkrát velké peníze. Když se rozcházel, matce až vhrkly slzy do očí a ani chlapci na tom nebyli lépe.

Domů se vrátili kolem čtvrté odpoledne. Na dvoře si hrálo plno dětí. Marině až poskočilo srdce radostí, když mezi nimi uviděla Ilonku. Hned ji zavolala k sobě. „Kdy jsi přišla, už jsi tady dlouho?“ zeptala se jí. Holčička jen pokrčila rameny,

že neví. „A nemáš hlad?“ ptala se jí matka. „Ne,“ odpověděla Ilona a zeptala se: „Kde jste byli?“ „Daleko, u July v Košicích.“ „A proč jste mě nevzali s sebou, taky jsem ji chtěla vidět.“ „Až pojedeme příště, vezmeme tě,“ řekla matka a objala ji. „Julana tebe moc vzpomíná, pořád o tobě mluvila a poslala ti tady sáček bonbónů.“ Holčička překvapeně koukala a pak si vzala sáček a otevřela ho. Bylo v něm plno všelijakých barevných bonbónů. Jeden si vyndala a dala do pusy. Potom nabídla všem, aby si taky vzali. Bratři i matka si vzali a pochválili ji. Potom se rozhlédla po ostatních holčičkách na dvoře. „Můžu jim dát taky?“ zeptala se matky. „Můžeš,“ řekla matka, „však jsou to tvoje kamarátky.“ Ilona šla za děvčaty, se kterými si hrála, a každé dala jeden bonbón. Pak si zase začaly hrát. „Ještě si chvíli pohraj a pak přijď domů. Chci vědět, co jsi dnes dělala,“ zavola na ni matka.

Asi za patnáct minut pro ni poslala Emila. Holčička matce vypověděla, co všechno měla toho dne na práci. „Ráno jsem umyla koupelnu, pak jsem uklízela jídelnu a po obědě jsem zametla dvůr, který je za domem.“ Marina neřekla ani slovo, ale lehce jí nebylo. Tolik práce naložit na malou holčičku, to i já bych měla co dělat, a co pak ona. „A co jsi jedla, dávají ti dost jídla, nemáš hlad?“ zeptala se. „Ráno jdu do kuchyně,“ začala vyprávět Ilona, „kuchařka mi dá chleba s máslem a mléko, nebo když peče buchty, tak mi dá buchtu a mléko, nebo něco jiného. Neboj se, hlad nemám. Když chci něco k jídlu, kuchařka mi dá. K obědu a večeři jíme to stejné, co mají pání. Jíme s kuchařkou společně.“ Matka jí chytila za ruce a pochválila ji. „Řekni kuchařce, že jí moc děkuju za to, že se o tebe tak stará. Teď tě Emil zavede zpátky k paní a zítra se zase uvidíme.“ Objala ji a políbila na čelo.

Příští den šli chlapci zase na trh a pečlivě sledovali, co a jak obchodníci dělají, aby se něčemu přiučili. Už se viděli, jak sami prodávají. Jen tak, aby na sebe moc neupozornili, se poptali lidí, kde sehnali stánek. Doma pak matce vykládali, co zjistili. „Jen se nebojte, až nám Julia pošle peníze, Žid, u kterého slouží Ilonka, nám stánek sežene jedna dvě.“ A opravdu, za týden přijela Julia domů a přivezla peníze, ale nejen to. Řekla jim, že stánek už její pán koupil a že si ho mají jít vyzvednout k Židovi, u kterého slouží Ilonka. Všichni měli velkou radost a moc jí děkovali. Julin pán už všechno domluvil a předem zaplatil. Julia jim ještě přivezla peníze, aby mohli nakoupit zboží, které budou prodávat. Teď bylo jen potřeba dobře si promyslet, co nakoupí, aby nevzali něco, co se pak špatně prodává. „Svému pánovi za nás pěkně poděkuj. Vypadá to, že je dobrý člověk. Všechno mu samozřejmě splatíme,“ řekla matka. Julia mávla rukou. „Na tom už jsem se s ním domluvila. Bude mi peníze postupně strhávat z toho, co mi platí.“

Druhý den šli k Židovi pro stánek. Byl se všim všudy, i se stolem. Když ho pak rozložili na dvoře, všichni kolem zůstali překvapeně koukat. „Tak,“ řekla Marina, „ode dneška nám začíná nový život. Kéž by byl šťastný.“

přeložila Martina Vyziblová

Daraduno kher

Kezdindas oda, sar gel'am te bešel andro nevo kher angle jekh berš palal. Směňind'am o foroskro kher vaš o kher pro gav. But mange oda nahas pre dzeka, aľe o dživipen ehin visariben. O kher has but purano, the o manuša, so andre bešenas angle amende, odoy bešenas but dulones. Sar mule, ta o kher ačhiľas čučo, vaš oda les bikenenas. Has amen so te kerel, všadzi ehas prachos he plesňa. Pro pados pes arakhle but purane nabitki he grati, ta len mukhľam pre peskro than, bo mek nahas časos len te pratinel.

Jekhvar raťate dikhavas pre televiza the šund'om varesave čudne šund'i-pena. Gel'om te dikhel andre kuchňa, aľe ňiko odoy nahas. Andro aver pokoja miro calo fajtos imar sovelas, ta naachuľuvavas, khatar oda avlas. Džanas te šund'ol buter so buter. Andre varesoste marnas, talam andro vudar. Džavas upre le garadičenca, dičholas pes mange, hoj oda avelas khatar pados. Sar dogel'om pro pados the kamavas te phundravel o vudar, ta o šund'ipena preačhile, ta imar nagel'om andre te dikhel. Čeporo man daravas. Ňikaske pal kada naphend'om. Gondolind'anas bi peske, hoj som diliňi.

Dujto d'ives ehas cicho. Trito d'ives pal e bari rat oda pale kezdind'as. Kamavas te ušťavel la pheňa, aľe zorales sovelas, sar murdard'i. Pale oda avelas palo pados. Kamavas te džal upre te dikhel, aľe khatar mande pregeľas varesavo učhal, so džalas upre pro pados. Darand'iľom. Peršes všadzik rozlabard'om the pal'is gel'om te dikhel andro cimra, ko phirel akanak raťi pal o kher. Aľe ňiko oke nahas. Savore sovenas, naušťad'as len upre aňi koda, hoj labard'om. Ta gel'om andro miro pokojis the garud'om man tel e duchna. Mindig šunavas kole šund'ipena, sar vareko marel pal o vudar, phundravel the zaphandel o šufflatki the pherdo ajse šund'ipena. Has oda daraduno. Tosara pal kada phend'om mira dake, joj mange napaťalas, gondolinelas peske, hoj džavas varesavo nalačho suno. Preačhiľom upre te gondolinel.

Calo čhon man ehas smirom. Phiravas mange andre škola, keravas sa koda, so akor keravas. Imar upre nagondolinavas. Až jekhvar, sar našťi zasovavas. Liľom mange o praški, hoj te zasovav, aľe nič mange naker-nas. Ta gel'om andre kuchňa te pijel kerado thud. E dajori amen sikhavelas, hoj kerado thud ehin lačho pro soviben. Ta les mange taťard'om the piľom les mange avri. Thoďom e kučori pre linka, the kamavas te džal andro miro pokojis. Aľe šund'om, hoj pes vareso phagerďas. Has oda miri kučori, so la thoďom tele? Sar oda? The has oda igen kadaj. Pro pados vareko hinke phirelas, dupinelas the marelas le vudarenca. Daravas man upre te džal. Nadžanavas, so te kerel. Dikhavas učhal, so khatar mande lecinelas. Peľom pre khačha the mangavas le Devles. Šegetind'as oda. Aver d'ives presuťiľom, savoro man dukhalas.

Sar mange ehas feder, ta gel'om pal o rašaj the sa leske phenavas. Šund'as man the pal'is mandar phučľas, či nane andro kher varesave veca pal o manuša, so odoy akor bešenas. Phend'om leske, hoj ehin, hoj kodoj pro pados hin but veca pal o manuša, so kodoj čirla mule. Phend'as mange, hoj te vareko merel andro kher, the ačhol kodoj leskre veca, ta o mulo odoy hino mindig, bo ehin kodoj leskre veca. Hin andro kher zaphandlo the cerpinel, ta vaš oda raťi ričinel. Kamel pes te dochudel avri, the oda keraha ča kavke, hoj kole purane veca, so hin pro pados, čhivaha avri the labaraha upre.

Pal'ikerďom le rašajiske, the gel'om khere te kerel buťi. Pro pados has o nabitkos rozčhivkerdo the o hudri pašľonas pre phuv. Oda kada kere-nas kole šund'ipena. Savoro odl'igend'om the labard'om upre. Odkanas-tar man has čačes smirom. E daj he o dad has rado, hoj lenge hin o pados pratimen, the jon namušinde nič te kerel, aňi namušinde te kerel le angušenca.

Veronika Kačová

Andrej Giňa – Pal e Marina

Ehin ñilaj, berš 1919. Ko Perješis, aver nekbareder foros pal e Kaša pre vigel'i Slovensko, doaven o slugadža, so len has ajsi bacht, hoj predžid'ile o mariben a akana visal'on khere ke peskere famel'iji. Kajsi bacht nahas le gores, le Bertis Kovačis andal Šarišské Luky. Oda ehin gav maj paš o Perješis. Hino avka pašes, sar te elas ke leste prithodo. Te naenas odoj o ceduli, ta manuš nadžanela či hino Perješiste či pro Luki. O goro o Kovačis peľa pre rusiko fronta mek oka berš. Leskri romñi, e gadži e Marina achiľa le pandže čhavenca korkori. Pre odi bacht has imar bare. Nekphureder has e rakľi e Julia, has lake dešeňa berš. Latar terneder has o Belas, paľis avľa pro svetos o Pepis, pal leste o Emis a nekterneder has e rakľori e Ilonka. Has lake deš berš.

Bar te imar e Marina obrund'a peskere romes, preci čak lake has igen pharo, hoj but slugadža visal'on khere a lakero Bertis achiľa varekaj čhido andre Rusija. Avka či kamelas vaj na, avlas lake andro jakha, so jekhetanes predžid'ile, sar te oda elas akana.

Anglo jakha lake, sar pes ešebnovar zgele. Joj sogalinlas ko baro raj Kašate a e raňi la bičhavlav avri le rikoneha. Phirelas leha andro parkos a kadaj pes le Bertihia zgeľa. No, a sar pes oda ačhel, pele peske andro jakha. Angle kada pes achiľa vareso, soha pes e Marina šoha ñikaske napoašard'a. O raj, so ke leste sogalinlas, has igen barvalo. Has les veša, mal'i, the fabrika pre thard'i. Leskera romňaha našťik ule čhave. No, a e Marina has igen šukar dešeňa beršengeri rakľi, štaltoвно a nahas murš, hoj pes pal late te na visal'ilahas. O raj la Marinaha suľa. Či pes leske diňa korkori, či la zgvalcinda, kaleha pes šoha ñikaske napoašard'a. Maškar oda pes le Bertihia zdžanas, sar čak birinenas.

Vaj trine čhonenca iľa o Bertis la Marina a denašťa laha khere ke peskeri famel'ija. E Marina has lačhejileskeri, but'akeri the šukar rakľi, ta nane čudos, hoj la le Bertiskeri daj the o dad priile sar peskera. Sar imar has e Marina khabñi štarto čhon, iľa le Bertihia vera. Akor oda nahas avka sar adad'ives. Te ul'olas la čhake o čhavoro a nahas la rom, ta oda has igen bari ladž. Sako latar asalas a sikhavnas peske pre late le angušteha. Kajsi čhaj či rakľi pes našťik sikhavlas ñikhaj. Vaš oda ile sig vera. Sa has mištes. La Marinake ul'ile o čhave, aľe e bacht lenge navil'ikerďa but. Ešeb muľa le Bertiskero dad a beršeha pal leste e daj. Kaj oda te nael čino, demad'a avri o mariben a le Bertis ile pre fronta.

Akorestar e Marina kerlas sa, kaj pes te udžid'aren. O čhave mek nahas dospela murša. Avka e Julia geľa te sogalinel ke jekh baro raj ki e Kaša. Kole rajes has mal'i, veša the štar bare sklepi. Has terno, a mek les nahas aňi romñi. Hoj te en khere so nekčineder džene, diňa e Marina te sogalinel the la nekterneder a čha la Ilona. Geľa ke jekh Čindo ko Perješis, has lake mek ča deš berš. Ole Čindes has Perješiste trin bare sklepi. Andre jekh bikenavnas o chaben, andre aver o gada the o kamašľi, the andre trito sa, so kempel khere. E čhajori kerlas sa, so lake phenenas. Pratinelas, thovlas o grati, šigitinelas la kucharkake andre kuchňa. Sovlas andro

cikno kumbalkos korkori. Pal oda, hoj kajsi čhajori kamľahas te phirel andre škola a te sikhľol, pre kada ñiko nagondolinlas. Sogalinlas odoj ča vaš o chaben. Ki oda chudelas varesave ophirde kamašľi the gada. Nisave love e Čind'i la gora na delas. Jon has ajse barvale, aľe šoha nabičhade la Marinake varesavo chaben, bar te lende e sklepa has namard'i le chabeneha. Has odoj sa, so čak kamľas.

Oda, hoj hine khere o duj džene čineder, pes sikhad'a angla lende sar feder, kampľa savoro čineder. La Julaha la gora starosci nahas. Džanelas, hoj pes pal peste postarinela, aľe e cikñi Ilonka lake but chibal'inlas. Anglo kher len has bari dvora a odoj pes bavinenas o čhave. Vajkecivar pes bisterďa a vičinas la khere, sar te ul'ahas maškar lende. Bavinenas pes odoj the o romane čhave. Andro kher bešenas duj romane famel'iji a sakona has po pandž čhave. Savore čhave pre pes-te prisikhľile a naačhiľa pes, hoj bi peske čhivkerenas pro jakha, hoj kada Rom a oka gadžo. Avka len o daja the o dada iľidžanas. O gadže, so odoj bešenas, nahas ñisave barvale, dživnas avka phares, sar the o Roma.

Le Romes le Jaňus has pandž čhave: o Lajošis, o Đulas, e Helena, e Maria – joj čori ul'iľa nĕmo, nadžanelas te vakerel, aľe šunlas, the nekčikneder o Feris. O Jaňus, so les sako vičinas o Phuro, has Kukovatar, the leskeri romñi e Pavlina, oda has mire dadeskeri pheň, has Tolčemešistar. O Phuro has ajso manuš, hoj pre leste šaj o kašta čhingerďal. Aľe leskri romñi e Pavlina has beng. Maj sakoneske rakinlas, le čhaven vipukinlas a davarekana the le Jaňus, peskere romes. Čak le gorenca pes pre odi bacht na vese-kedinlas. Sako la prindžarlas a ľikerlas pes latar odijader.

O čhave baronas jekhetanes a e Ilona pes čepo kana dochudelas khere, čak te la varekaj bičhavlav, ta pre chvilka odčuťelas. Avres cala d'ivesa vareso kerlas, pratinlas, šigitinlas andre kuchňa. La Čind'a has duj čhave, dešupandže beršengero o Robert, the dešuduj beršengero o Michalis. Mek the lenge mušinas sa te kisitinel, o hudri, o kamašľi te žužarel. Raťi sar džalas te sovel, ta sovlav sar kašt a šove orendar tosara la imar uštavnas a kerlas furt, mindik nadžalas te sovel. La gorake, la Marinake mek čak akana dogeľa, hoj kerďa igen namište, kaj diňa la čha te sogalinel. Nadžalas lake andro šero, sar kajsa cikñi čhajora šaj mukhen avka te cerpinel. Sem oda dospelona džuvľa ul'ahas dost, calo d'ives te kerel, a na deše beršenger a čhajora.

Sar doavle khere o čhave, povakerďa peske lenca a pre aver d'ives geľa vaš e Ilona, hoj la lela khere. E raňi čak dikhelas. „Sako, ko kadaj sogalinlas, ta kada kerlas.“ „A tumenge nane pharo kavka te trapinel cikne čhavores,“ phend'a lake e Marina. „Peskere čhavoreng naden aňi o topanki peske te vižuzarel, aľe la deše beršengetar čhajoratar kamen sa.“ E Čind'i dikhľa pre gori a polokes visard'a e duma. „Amen peske pre late imar prisikhľil'am. Kamas, hoj te ačhelas odijader.“ E gori zadikhľa pre čhaj a phučľa latar: „Kames adaj te ačhel?“ E čhajori kerďa le phikencica. E raňi maj chudľa te vakerel: „Imar la nauštavaha šove orendar, aľe eľta, nadaha la te kerel phare but'a, te khosel o khere, te čuchinel o diľi a duvar kurkeste tumenge bičhavaha mas, vaj aver chaben, so kamena.“ „Oda tumendar šukar, aľe uštavna la až ochto orendar a sako d'ives la mukhena barčak pro duj ori khere, hoj la te dikhav,“ phend'a lake e Marina. Avka pes dovakerde a e raňi diňa la gora jekh bari taška chaben. E gori čak dikhelas, mek pes naačhiľas, hoj e Čind'i te diňahas varekas vareso hjaba.

E gori džalas khere a le dromeha lake avľa pre god'i. Kadi Čind'i hiňi ajsi barval'i a mek la hin čino. Avľa lake pre god'i, savo diliňipen kerďa le bare rajeha, so ke leste sogalinelas, hoj leske naphend'a, kaj achiľa lestar phari. Akana ul'ahas la Julake sar andro ěebos. Kajso barval'ipen bi lake peľahas ki o pindre. Sem oda has o baronos a leskera romňaha našťik ule čhave, a jov ži adad'ives nadžanel, hoj les hin čhaj a sa marel pre leste. Aľe pre soste me gondolinav. Jov peske man bizutnones naiľahas a ko džanel, či la Julia priiľahas sar peskera. Te hat, ta la čhatar ul'ahas baronka a jekhvar šaj pal leste preiľahas o baro barval'ipen, te les nahas aver čhave. Aľe so ul'ahas manca, e raňi man odoj bizutnones namukľiľahas a čhid'ahas man avri. O Bertis džanelas, hoj e Julia nane leskeri, aľe šoha mek aňi laveha mange naphend'a ěi a la Julia ľikerlas sa peskera, avka sar okle čhaven. Oda has somnakuno manuš. No dikh, pre soste gondolinav, phend'a angla peste. E Julia terňi, šukar, ta peskeri bacht peske arakhela.

E Marina avľa khere a o čhave pes maj stradle pašal late a phučenas, so e Ilonka a soske naavľa khere. Avka lenge e daj sa rozphend'a, pre soste pes dovakerde a thoďa pro skamind e taška le chabeneha. Has andre maro, salama, aro the aver chaben. E gadži čhind'a le čhavenge salama the maro a dikhelas, sar lenge šmakinel. Koda d'ives gondo-

linlas furt pre čhaj pre Ilonka. Sar man dodžanava, hoj la den varesavi džungal'i phari but'i, ta la mindar lava khere, phend'a peske. Bokhaha adaj nameraha. So chaha amen, chala the joj. Te trapinel pes odoj pre lende la namukhava.

Pre aver d'ives duje orendar avľa e Ilonka khere, sar pes dovakerde. Pre dvora has pherdo čhave a bavinenas pes. E čhaj maj geľa maškar lende a bavinlas pes lenca. Savore čhave latar phučenas, kaj has a či pes lenca tajsa avela te bavinel. E Ilona lenge sa rozphend'a, so odoj kerel a dičholas pre late, hoj nekradeder achiľahas lenca pes te bavinel odijader. O duj ori pregele sar ěi a e Ilonka mušind'a te džal pale ke raňi. Te avlas khere pre ola duj ori, ta e daj la nadelas ěi te kerel. Mukhelas la, hoj peske te udživel le čhavenca. Avka o d'ivesa džanas sar o paňi andre len, so čul'alas perdal o Luki.

Akor oda nahas avka sar akana. Perješiste nahas ñikhaj aňi jekh fabrika, ta le manušenge pes dživelas igen phares. Nahas sar te zardel varesave love pro dživipen. La Marinakere čhave o Belas, o Emis the o Pepis phirnas pal o foros. Odoj duvar kurkeste has tarhi. Stredone the paraščovine. Džanenas savore goren, so odoj bikenavnas. Has odoj ži šov ori pal o dilos a šigitinenas lenge te spratinel o šatri a te popratinel o thana. Vaš kada len o gore denas varesavi koruna, vaj bičhavlav lenger a dake suva, thava, vaj aver churde veci.

Jekhvar avle o čhave khere a chudle te vakerel. „Adad'ives odoj bikenavlav jekh goro. Has les kamašľi, pindrale, bačkori, khosnore, suva, thava, mašľi andro bala a but aver veci a džalas leske fest.“ „A so mamo,“ phend'a o Belas, „te amen bikenavkerahas tiž.“ „Kempel te probalinel a so te amenge džala,“ pridňa pes o Pepis. E daj pre lende čak dikhelas. Kajso vareso lendar aňi andro suna naužard'ahas. „Oda sa šukar, aľe vaš soske cinaha o šatros a o veci, so bikenavkeraha?“ „A so e Julia? Joj amenge šaj stradeľas varesave love. Lakro raj barvalo sar beng. S'oda ehin angla leste kajse churdore,“ diňa pes anglal o Pepis. „Te oda amenge vidžala, ta na hoj man odoj mukhena korkora a tumenca o beng a čhivkerna upre tele...“ „Ma dara, mamo. Amen avaha paš o šaros sar priside,“ asabnaha phend'a o Emis.

Avka pes kurke vikidle ki e Kaša pal e Julia. E Julia has igen šukar rakľi. Ko la nadžanelas, ta šoha naphend'ahas, hoj sogalinel ke varesavo raj. Dičholas avri sar bari raňi. Uči, štaltoвно, čak radosca has pre late te dikhel. Nahas oda murš, kaj pal late te na visal'ilahas. Kurke ži

o dilos avľa e daj le čhavenca pal e Julia. Akorestar, so geľa te sogalinel, mek khere nahas. Kavka jekhvar tel duj abo trin kurke bičhavelas khere ľil a odoj delas pal pes-te te džanel, sar lake, či hiňi sast'i a so nevo ke lende a so kerel.

E Julia has igen prevapimen, sar dikhľa la da the le phralen paš o vudar. Maj len iľa andre, andro kher, so has anglo hosti. And'a lenge te pijel varesavi limonada a geľa pal e kucharka, hoj lenge te kerel vareso te chal. O raj nahas khere. Geľa pal aver baro raj te dovakerel varesavo baro kšeftos. E Julia has andre calo kher čak la kucharkaha. E Julia phučelas, so nevo khere, sar dživen a omangelas pes, hoj mek naavľa khere len te dikhel. E daj lake vakerlas pal e Ilona, hoj la diňa tiž te sogalinel, sar la denas phari but'i sar phura romňa, sar geľa pal e Čind'i a dophend'a lake, ta akana imar kajse phare but'a nekerel a phirel khere sako d'ives pro duj ori. Paľis chudľa te vakerel e Julia: „Ta kada raj pes amenge andro kheratune but'a nathovel. Kada sa diriginel leskeri daj. Hin amen bacht, adad'ives nane adaj ěi ko, čak me la kucharkaha. Le rajeskeri calo famel'ija gele varekaj pre navštĕva adaj ki e Kaša a avna khere až raťi. Oda nane loko, kajso baro kher te ul'ikerel andro žužipen. Pre odi bacht sam adaj čino džene. E phuri raňi, lakeri čhaj le romeha the o raj. Čhave mek la terňa raňa nane, ta o žužipen adaj ul'ikerav.“

Paľis o Belas chudľa te vakerel pal o šatros. Maškar oda and'a e kucharka o chaben. Opekľa lenge šunka jandenca the maro. O čhave the e daj imar čirla kajso lačhipen nachale a nane čudos, hoj andre lende perlas o chaben sar andre chaňig. Sar dochale, vakerlas o Belas odijader. Rozphend'a la Julake, sar phiren pro tarhos a dikhel, sar odoj o gadže bikenaven a po jekhenge sar džal mištes a the jon la daha karmenas te probal'inel te bikenavel, kajčak nane len love pro šatros. Pomangle la, či lenge nastradelas vaj nacinelas kajso šatros. Namušinlas te el baro, ča kajso, sar hin le gadžen, so odoj bikenaven. E Julia len vaš kada, so kamen te kerel, povakerďa e egerind'a, hoj le rajeha prevakerla a te oda džala, ta les cinla adaj Kašate the le skamindeha.

La Julake has andro šero the e čhaj e Ilona. Has lake pharo, hoj kajsi cikñi čhajori, so kamelas te phirel andre škola a te sikhľol, kerel but'i sar phuri romñi a kola manuša, so la ile te sogalinel, ta hine rado, hoj pre lende kerel hjaba but'i. Hoj nadaran le Devlestar, kavka te chasňarel kajse cikne čhavores. Akor oda nahas ěi čudno. Igen but

čhavore sogalinenas. Oda mek has la Ilona bacht, hoj la Čhinda nahas maľi, gurumňa, baľičhe. Bizutno-nes pašal lende mušindaahas te kerel, sar e deše beršengeri čhajori e Jola andal o gav pašal amende. Joj uštelas imar pandže orendar tosara a vedrenca hordinlas o paňi le gurumňenge the le baľičhenge. Džanen, keci vedri joj mušinda te nahordinel? Sem oda uľahas dosta so te kerel zorale muršes a na cikňa deše beršengera čhajora.

„Mamo, te pes došuneha, hoj la Ilonake ubližinen, vaj la den te kerel phari buti, ta la le maj khere. Te dživen tumen, ta la udžidarna. A me sar avava hodno, ta tumenge šegetinava.“ Avka peske vakernas pal savoro. So e Jula kerel, sar laha o raj spokojno, sar laha vidžal le rajeskeri daj a calo le rajeskeri famelija. E Jula phend'a: „Mušinav te phenel, hoj o raj hino udžanlo manuš a so čak avela khere, maj leske pal o šatros phenava a bičhavava tumenge o telegramos, sar dopeľam.“ „No, amen imar mušinaha te džal. E mašina amenge džal tel jekh ora, te na amen mukhel,“ phend'a e daj. Avka pes e Jula savorenca rozlučinda, savoren čumidla a la dake thođa andro vast penda koruni. Akor oda has bare love. Mek jekhvar lenge phend'a, hoj kerla savoro, kaj o šatros o raj te cinel. Sar pes roz džanas, la gorake demade o apsa andro jakha a aňi o čhave pre oda nahas feder.

Khere avle vaj štare orendar pal o dilos. Pre dvora pes bavinenas pherdo čhave. La gorake až o jilo pochut'ila, sar dikhl'a maškar lende e Ilona. Maj la vičinda kija peste. „Kana avľal, imar sal adaj but?“ phučľa latar. E čhaj kerd'a le phikenca, hoj nadžanel. „Nasal bokhali?“ phučľa latar e daj. „Na,“ odphend'a e Ilona a phučľa. „A tumen, kaj sanas?“ „Samas dur, pal e Jula Kašate.“ „A soske man naiľan peha? The me la kamľom te dikhel,“ phend'a e Ilona. „Masovar sar džaha, ta tut laha peha,“ phend'a e daj a obchudľla la čha. „E Jula pre tute but gondolinel a furt pal tute vakeras. Bičhad'a tuke kadaj jekh gonoro cukri.“ E čhajori čak dikhelas a palis il'a o gonoro a phundraďa les. Andre has všelijaka farebna cukri. E čhaj il'a jekh avri a thoďa andro muj. Phend'a savorence, hoj peske te len. O phrala the e daj peske ile a poašarde la. Palis pes rozdikhl'a pal o čhajora. „Šaj len dav tiž?“ phučľa la datar. „Šaj,“ phend'a e daj, „sem oda tire kamaratki.“ Avka e Ilonka geľa maškar o čhajora, so pes laha bavinenas a diňa savoren po jekh cukros a ačhila pes lenca te bavinel odijader. „Mek pes čepo pobavin a av

khere. Kamav te džanel, so adadives kerehas,“ vičinda pre late e daj.

Vaj dešupandž minutenca bičhad'a vaš lake le čhas le Emis. E rakľori sa la dake rozphend'a, so adadives kerelas. „Tosara omordom e landard'i, palis vipratindom o khera, kaj chan o raja a pal o dilos šulaďom e dvora pal o kher.“ E Marina naphenlas aňi lav, aľe mištes lake nahas. Kajci buti te narakinel pre deše beršengeri čhajori. Sem oda elas man so te kerel a na cikňa čhajora. „A so chaľal, den tut dosta te chal, nasal bokhali?“ phučľa latar. „Tosara džav andre kuchňa,“ chudľla te vakereľ e čhajori, „e kucharka man del maro čhileha the thud a te pekel bokheľa, ta man del bokheľa the thud, vaj vareso aver. Ma dara, mamo, bokhali nasom. A te vareso kamav, e kucharka man del. O dilos the e ratuňi chav oda, so the o raja. Oda chas la kucharkaha jekhetane.“ E daj la chudľla vastendar a poašard'a la. „Phen la kucharkake, hoj lake igen palikerav vaš oda, hoj pes pal tute avka starinel. Akana tut o Emis ľidžala ki e raňi a tajsja pes dikhaha.“ Obchudľla la a čumidla la pro čekat.

Pro aver d'ives gele o čhave pro tarhos a savoro peske predikhenas, sar a so keren o gore, so bikenaven, kaj te sikhľon so nekbuter. Imar pes dikhenas, sar odoj bikenaven the jon. Avka, hoj te na pre peste sikhaven, phučenas, kaj cinde o šatri. Khere la dake sa rozphende, pre soste avle. „Sar amenge bičhavla e Jula o love, o Čhindo, so ke leste sogalinel e Ilonka, amenge les stradel'a, aňi nadžanaha sar.“ A bizo, tel o jekh kurko avľa e Jula khere a and'a o love, aľe na čak oda. Phend'a lenge, hoj o šatros imar o raj cinďa a kamen peske vaš leske te džal ko Čhindo, so ke leste sogalinel e Ilonka. Savore la Julake igen palikerde. La Julakero raj sa dovakerďa a poťinda anglal. E Jula len mek diňa love, hoj te aven hodno te cinel varesavo tovaris, kaj len te el so te bikenavel. Akana peske mušinen sa mište te pregondolinel, so cine-na, te na cinen vareso, so pes našťik bikenla. „Igen le rajeske vaš amenge paliker. Dičhol, hoj hino lačho manuš. Amen leske sa spoťinaha,“ phend'a e daj. E Jula kerd'a le vasteha. „Me pes leha imar dovakerďom. Jov peske polokes scirdela le lovendar, so man poťinel.“

Pre aver d'ives gele ko Čhindo vaš o šatros. Has savoreha, the le skamindeha. Sar les rozthode pre dvora, ta čak savore o jakha avri dine. „Ta,“ phend'a e Marina, „adaďivesestar amenge chudel nevo dživipen. Čak mi del o Del, hoj te el bachtalo.“

foto: archiv Lukáše Houdka

Poklad Romů – Amare somnaka

Tajemství romského šperku

To je název chystaného velkého výstavního projektu Muzea romské kultury. Zahrne šperk tradiční různých romských skupin světa, ale představí i současné romské tvůrce-šperkaře, respektive šperkařky, neboť tomuto uměleckému oboru se dnes mezi Romy věnují zejména ženy.

Šperk je v kultuře Romů prvkem snad nejvíce viditelným, blyštivým, bombastickým. Fakticky byl však věcí praktickou, která jistila uchování rodu. Byl nedílnou součástí stejně tak vzezření Romů, jako jejich životů. Je vnějším znakem, který v sobě ukrývá symboly a náznaky, jež jemnými předivý vedou až k nitru skutečného pokladu romské kultury – do oblasti duchovní kultury. Stejně tak výstava ukáže jednak skutečný zlatý poklad, tedy exponáty v podobě zlatých šperků těch romských skupin,

kteří ještě dnes nosí specificky zpracované klenoty, jednak naznačí jinou než dekorativní funkci šperku. Odkazy na ni lze nalézt v obrazech, kterými jsou staré romské klenoty zdobeny. Mezi takové patří například odznaky moci vůdce romské skupiny (vajdy), i takové klenoty výstava přinese. Svoji symboliku mají však nejen tradiční šperky stáří kolem sto let, ale také šperky nové, které si například u nás olašští Romové nechávají zhotovit na zakázku.

Výstava Poklad Romů představí také autorské šperky z produkce současných romských tvůrců. Někteří z nich – jako kupř. Rosa Taitkon ze Švédska či Nicole Taubinger z ČR jsou profesionálními šperkaři, jiní se tvorbě šperků věnují při své jiné umělecké činnosti (Monika Vontszemüová ze Slovenska, Małgorzata Mirga-Tas z Polska,

Erika Varga z Maďarska, Rudolf Dzurko nebo Martin Holub z ČR).

Výstava bude slavnostně zahájena v Muzeu romské kultury 6. 10. v 17 hod za doprovodu hudby a zpěvu a za přítomnosti některých umělců-designérů. Výstava potrvá do 30. dubna 2017 a doprovodí ji několik atraktivních workshopů. Výstavou vás také budou provázet romské kustodky v tradičních oděvech, které vám vedle profesionálního průvodce mohou odpovědět i některé vaše otázky z oblasti romské duchovní i hmotné kultury. Výstava bude provedena v české a anglické verzi, v obou jazykových verzích vyjde také doprovodná publikace k výstavě. Výstavu finančně podpořilo MK ČR a záštitu nad ní udělil ministr kultury Mgr. Daniel Herman.

Jana Horváthová

ředitelka Muzea romské kultury

www.romea.cz

Informační portál o všem, co se děje ve světě Romů

Muzeum romské kultury

Bratislavská 67, 602 00 Brno, tel.: 545 571 798

e-mail: media@rommuz.cz, www.rommuz.cz

MHD: tram. 2, 4, 11, zast. Tkalcovská, tram. 3, 5, 9, zast. Dětská nemocnice

MUZEUM ROMSKÉ KULTURY

Září–říjen 2016

OTEVÍRACÍ DOBA V NEDELI PRODLOUŽENA DO 18⁰⁰ (poslední vstup v 17¹⁵)

STÁLÁ EXPOZICE

„PŘÍBĚH ROMŮ“

Dějiny Romů od starověké Indie až po události II. světové války a současnost. Prezentace je rozložena do šesti výstavních sálů, kde za doprovodu romské hudby zhlédnete kromě unikátních historických sbírkových předmětů i umělecká díla a filmové dokumenty, to vše v atraktivních kulisách expozice. Exponáty doplňují originální dioramata, imitující reálné situace ze života Romů. Možnost komentovaných prohlídek v ceně vstupného po předchozí domluvě.

PŘECHODNÉ VÝSTAVY:

POKLAD ROMŮ/AMARE SOMNAKA

7. 10. 2016 – 30. 4. 2017

**Tajemství romského šperku
vernisaž 6. 10. v 17 hodin**

Nesmírně cenné historické unikáty ze zlata a stříbra a také současné šperky z tvorby vynikajících romských designérek jsou poprvé k vidění na jednom místě.

DOPROVODNÝ PROGRAM K VÝSTAVĚ

16. 10. 2016 v 15–17 hod Tvořivé dílny pro děti i do-

spělé inspirované výstavou, šperky z tradičních i ne-tradičních materiálů, vstupné zdarma

**SMOKY PICTURES, RON GLASBEEK (NL)
24. 6.–18. 9.**

Výstava obrazů nizozemského umělce Rona Glasbeeka, který zachycuje život skupiny Sintů v období před, během a po II. světové válce unikátní výtvarnou technikou. Autor používá více odstínů šedé barvy, akryl doplňuje kávou a postavy na svých obrazech zahluje do oblaků kouře.

DOPROVODNÝ PROGRAM K VÝSTAVĚ

18. 9. 2016 v 15 hod Komentovaná prohlídka výstavy Smoky Pictures s autorem Ronem Glasbeekem. V angličtině s českým tlumočením.

DALŠÍ AKCE PRO VEŘEJNOST

FILMOVÉ ČTVRTKY

20. 10. v 18 hod, Moravská zemská knihovna
Dalekonosné housle – U nás doma, Poslední hudci, tematický večer věnovaný muzikantskému rodu Kubíků z Hrubé Vrbky.

VOLNÉ VSTUPY DO VÝSTAV – Každou první neděli v měsíci
a dále 11. září v rámci Dnů evropského dědictví a 28. září na Den české státnosti.

Otevírací doba • po a so zavřeno • út–pá 10–18, poslední vstup 17¹⁵ • ne 10–18, poslední vstup 17¹⁵

Nabízíme starší ročníky Romano hangos.

Cena jednoho ročníku 100 Kč + poštovné.

objednávky na: 545 246 673

nebo: holomkova@srnm.cz

Ceník inzerce:

celá strana (rozměr 26×40) – 5 000 Kč

1/4 strany (rozměr 13×20) – 1 500 Kč

1/2 strany (rozměr 26×20 nebo 40×13) – 3 500 Kč

menší formát – 7 Kč/cm²

Sleva při opakované inzerci na druhé a další vydání 25%
žádosti o inzerci na mail: holomkova@srnm.cz

Vydávání Romano hangos podporuje Ministerstvo kultury ČR

Adresa redakce Romano hangos a Společenství Romů na Moravě

Bratislavská 65a, Brno 602 00
tel.: 545 246 673 www.srnm.cz
číslo účtu: 27-488570217/0100

Předplatné Romano hangos

příjmení, jméno:
název organizace:
adresa, PSČ:
e-mail: telefon:
počet objednaných výtisků:

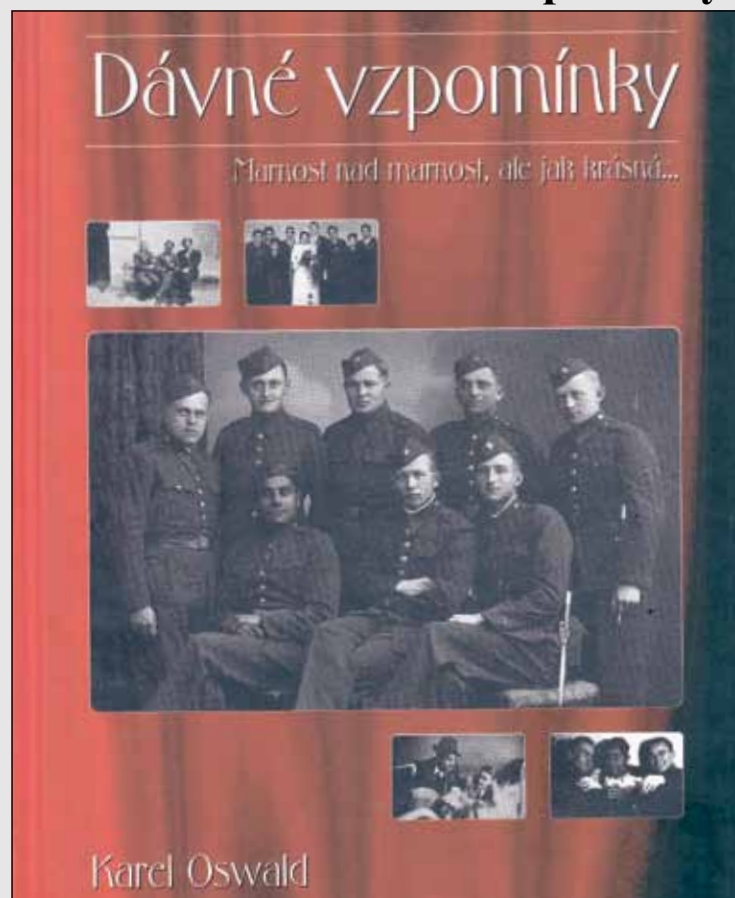
způsob platby: ☐ hotově ☐ složenkou
☐ bankovním převodem bez faktury; variabilní symbol:
☐ bankovním převodem na fakturu

vyplněný formulář zašlete na adresu:

Romano hangos, Bratislavská 65a, Brno 602 00. Fio banka, číslo účtu: 2300661977/2010

cena předplatného pro rok 2016 je 265 Kč

Karel Oswald: Dávné vzpomínky

Knihu můžete objednat na adrese redakce, či na holomkova@srnm.cz.
Cena 100 Kč + poštovné